

CITTÀ DI SALUZZO

Biblioteca N. _____

DONO

del sacerdote Giovanni Eynaudi

BCS

EYNAU
E
LO

Biblioteca Civica
Saluzzo

FINAVALI ETO

~~K, H-119~~

N.º d' inventario

803

XV. d. 11

803

MATERIEI MEDICÆ PROLEGOMENA

AD USUM STUDIOSORUM

IN REGIO TAURINENSI ATHENÆO

AUCTORE

PAULO ANDREA CARMAGNOLA

Materiei Medicæ Professore

ANNO MDCCCXLIX.

TAURINI MDCCCL.

Apud CAROLUM SCHIEPATTI Bibliopolam.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

PHYSICS DEPARTMENT

1900

PAID TO ADDRESS

CHICAGO, ILL.

1900

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

CHICAGO, ILL.

1900

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

CHICAGO, ILL.

1900

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

CHICAGO, ILL.

1900

MATERIEI MEDICÆ ALUMNIS

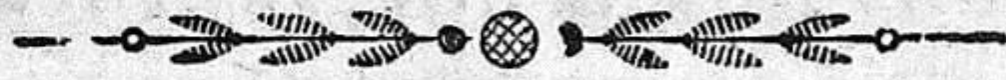
MONITUM.

Haesitatio in qua fluctuabamus, utrum latino idiomate, iuxta sancitas Academiae leges, an potius Italico, ut plurimum opinio fert, opera essent committenda quae doctrinas arcte comprehendunt, oralibus praelectionibus, vobis postea enucleandas atque evolvendas, in causa fuit cur *Pharmacologiae generalis elementa*, seu *Materiei medicae prolegomena*, dudum (thesium sub forma) pervulgata, vobis adeo sero in unum coalita exhibentur.

Dum interim res sub iudice adhuc perstat, vestrum desiderio satisfacere studens, utile opus quod tum materiei medicae specialis studio, cum therapeuticae pharmacorum applicationi faciliorem sternit viam, in lucem prodit.

In vestram utiminor utilitatem, o optimi, atque valete.

MATERIEI MEDICÆ PROLEGOMENA

CAPUT. I.

MATERIEI MEDICÆ DEFINITIO, ORIGO, PROGRESSUS.

I. **M**ateries medica illa est medicinae pars, quae omnia naturae corpora ad trutinam revocando characteres tradit naturales, proprietates physicas chemicasque revelat earum substantiarum, quibus Medicina utitur, ut morborum curationem absolvat, ac tandem investigata earumdem agendi ratione, praecepta tradit, quibus opportune in usum ducantur. Prima pars *Pharmacologia* altera *Therapeutica* appellatur.

II. Si huius scientiae antiquitatem quaeramus, cum primis mortalibus coevam illam fuisse, ratione facile assequi potest; primi enim mortales

quum morbis laborare coeperint, instinctu aut consilio ducti praesidia quaerere opportuna coacti fuerunt, quibus convalescerent; a rerum autem utilium aut perniciosarum effectibus eruta corollaria, quae prima *Empiricae Medicinae* fundamenta iecerunt.

III. Huiuscemodi notiones parum accuratae, fortuito acquisitae, absque ulla morborum, quibus afficerentur notitia, per traditionem ex generationibus ad generationes propagatae, aut votivis tabulis pictae, ut solebant, templorum parietibus affixae, ut in publicam utilitatem converterentur: erroribus potius et praeiudiciis viam aperuerunt, quam revera utilitatis fuerint.

IV. Brevitati consulentes praetermittimus eas exponere phases, quas nostra haec scientia per saeculorum lapsum est experta, usque ad hoc nostrum quod agitamus aevum; etenim dolendum hanc Medicinae partem caeteris utiliore, immo necessariam utpote quae materialia praebeat ad medendum opportuna, cum caeteris Medicinae partibus pari passu progressam non fuisse.

V. Res autem aliter evenire non poterat; si quisque enim, pro modulo suo remedia suggerit, quae aegrotantibus proficua futura censet, id a medicastis ea maiori audacia praestitum, quo magis medicis in rebus ignari ipsi sunt: sapientes quippe viri de rei difficultate conscii, ne aliquid constituant, cavent, ne temere pronunciando decipiantur vel decipiant iure veriti.

VI. Medicamentorum interim accurata notitia

reliquarum scientiarum physicarum et naturalium progressus presso pede secuta est, ut per gradus ad perfectionis fastigium properaverit.

VII. Saeculo sane XVIII pharmacologia firmioribus principiis innixa et therapeutica experientiam clinicam secuta effecerunt ut materies medica in scientiae corpus coalesceret.

VIII. Eminuerunt hoc saeculo summa nomina Friderici HOFFMANNI, Hermanni BOERRHAVII aliorumque; ex BOERRHAVII deinde schola egressi prodierunt materiei medicae scriptores, qui medicamentorum vires ex mechanica et chemica eorum in corpus vivum efficacia derivarunt quidem, attamen rem omnem hisce expeditam non esse libenter concedentes, in ordinando medicamentorum apparatu et therapeutica eorum dispositione, experientiam ducem potissimum habuere; cum autem in humores effectum primum et principem crederent, hinc *Humoralistarum* orta sic dicta secta.

IX. Haec porro doctrina strenue a *Solidistis* et *Dynamistis* impugnata fuit, et dum hae Humoralistas inter et Solidistas vigeabant lites, multi prodibant pharmacologiae auctores *ecclectici*, quorum labores in eo versabantur, ut medicamina inania et superflua a materie medica eiicerent, alia oblivioni tradita, utpote efficacia revocarent, et novis multis materiei medicae promptuarium locupletarent.

X. Hanc rerum ubertatem ad summam postea, et nimiam simplicitatem revocare conatus est BRUNO, qui omnes morbos in duas amplas classes partitus est, quorum altera *sthenicos*, altera *asthenicos* com-

prehenderet, medicamenta autem omnia habuit veluti totidem stimulos solo admisso discrimine in agendi gradu.

XI. Viam interim, quam aperuere Solidistae et Dynamistae secuti scientiae cultores, qui ad nostram accedunt aetatem, experientia et observationibus innixi non modo, verum etiam luminibus depromptis ab anatome humana, et comparativa, a physiologia, pathologia, et organicis praesertim solidi vivi alterationibus per anatomem pathologicam detegendis, eo pervenerunt ut materiem medicam ad perfectiorem illum gradum evehere potuerint, ad quem nunc non amplius claudicantem, et vacillantem perventam fuisse gloriamur.

XII. Magis accurata omnium corporum quae ad triplex naturae regnum attinent descriptio, severiorque eorum ordinatio, quam nunc temporis exerunt indefessi scientiarum naturalium cultores, non parvam etiam symbolam contulerunt ad materiei medicae complementum.

XIII. Chemicorum insuper sollertia omnia naturae corpora ad severam trutinam revocando, subtili ingenii acie, et varia arte, variaque industria, novis quotidie inventis materiem medicam non modo auxit, sed amicam etiam ipsi porrexit manum, ut notis corporum elementis, eorumque indole perspecta, proportionibus determinatis et compertis etiam mutationibus, quae contingunt quoad elementorum componentium proportionem in corporibus organicis, pro vario caelo aut solo, prout plantarum productiones, ad exemplum, depromun-

tur ante aut post efflorescentiam, fructificationem, et ita porro, sic planior et tutior pateat via tum ad determinandam remediorum agendi rationem, cum ad eorum utiles effectus acuendos, mitigandos aut varia ratione moderandos, nocuos vero aver- tendos.

XIV. Experimentorum demum via non ultimum tenet locum, inter ea praesidia quibus materies medica ad supremum acmen perducta fuit: sive enim experimenta instituantur super viventia brutorum corpora, sive in homine sano, sive demum in homine variis aegritudinibus laborante, possunt equidem ab experimentorum eventu deduci corollaria, quae ad statuendam potentiarum agendi rationem quadantenus manuducant; monere interim praestat cavendum esse ne nimium experimentis tribuamus, fallax quippe heu nimis frequenter hoc criterii genus!

XV. Hisce fundamentis innixa materies medica adeo insignes iam tulit progressus, sed maiores adhuc est in posterum latura ad humani generis bonum totiusque medicae scientiae incrementum, quid enim non potest humani ingenii acies? Quid non pollicentur exantlati tot Summorum labores? Quid demum non praestant Clinicorum observata maxima sollicitudine collecta aptoque ordine in tabulis statisticis exarata, quae schola quum schola sit factorum, caeteris anteponendam esse unanimi consensu omnes affirmant?

CAPUT II.

MATERIEI MEDICÆ OBIECTUM:

PHARMACOLOGICÆ GENERALIS PARTITIO.

I. Quum fibrae organico-viventes proprietates a quibuslibet agentibus et internis et externis, et physicis et psychicis, et hygienicis et nosogenicis affici patiantur : non solum cuncta naturae corpora a triplici naturae regno eruta, eorumque educta et producta, materiei medicae obiectum constituunt, verum etiam et imponderabilia, et morales potentiae, et quidquid humanum ingenium excogitari potuit, aut poterit quod aliquam exerat in corpus vivum sive sanum, sive morbis affectum impressionem (ne ipsis quidem exceptis quibusdam nocentibus, sic dictis, potentiis, uti contagia sunt, vaccinum virus, vipereum venenum), quum valeant opportune in usum ducta, vel auxilium aegrotantibus afferre, vel sanos homines a morbis quibus patent praecavere, obiectum praebent circa quod materies medica versari debet.

II. Amplissimum hoc oceanum, in quo ubique scopula, ubique syrtes occurrunt, levi cymba expatiaturi, certa indigemus magnete duce, quam in ordine praecipue collocandum esse censemus.

III. Antequam itaque ad specialem singulorum, aut praecipuorum saltem agentium therapeuticorum considerationem transeamus, non inconsultum ducimus quaedam generalia praemittere, quae ad peculiaria faciliorem viam quadantenus sternant.

IV. Totam proinde *pharmacologiam generalem* ad septem suprema capita revocamus; sunt autem: *Pharmacomathia*: *Pharmacotechnia*: *Pharmacodynamia*: *Pharmacognosis*: *Pharmacocresia*: *Pharmacotaxia*: et demum *Pharmacoposologia*.

V. *Pharmacomathia* operationes expendit pharmaceuticas, quarum accurata notitia Medicis omnino necessaria: versatur nimirum circa remedia praeparanda ac servanda.

VI. *Pharmacotechnia* medicamentorum formas memorat, eisque nomina assignat iuxta eorum compositionem et proprietates, quas adepta sunt per praeparationem cui subiecta fuerunt.

VII. *Pharmacodynamia* remediorum vires, seu agendi rationem, experimentis, observationibus, et auctoritatibus innixa, investigat.

VIII. Ad *Pharmacodynamiam* vero quadantenus ducit *Pharmacognosis*, quae etsi nihil aliud nomine significet nisi remediorum notionem, aptius tamen definienda, et latiori sensu accipienda pro ea materiae medicae generalis parte quae ducit ad remedia cognoscenda, ad distinguendas videlicet sub-

stantias quas natura praebet aliqua efficacitate pollentes a prorsus inertibus, ad detegendas priorum intrinsecas proprietates ac dotes; quod ut assequi valeamus, characteres naturales, nec non proprietates physicas chemicasque substantiarum officinalium, quibus a se invicem distingui patiantur, considerare debemus.

IX. Etsi porro in materie medica speciali cuiuscumque pharmaci effectus in animali oeconomia expendi nequeant, nisi prius illius dotes innotescant, et proinde *pharmacognosis pharmacodynamiam* praecedere debeat; sicuti tamen in rerum origine primitus remediorum effectus fuerunt observati, mox eorum proprietates investigatae, ita pariter censemus in materie medica generali *pharmacodynamiam* primitus esse expendendam, postea vero ad *pharmacognosim* transeundum: quomodo sane, ut exemplis utamur, a sapore amaro-stiptico alicuius substantiae arguendum erit de eius vi roborante, vel a praesentia olei volatilis in altera de vi eiusdem stimulante diffusiva pronunciari poterit, nisi prius compertum fuerit quid roborantis, vel stimulantis diffusivae vis a therapeutis intelligatur?

X. *Pharmacocresia* est illa pars materiei medicae, quae versatur circa remediorum usum, quae videlicet varias methodos expendit, quibus remedia adhiberi, variasque vias per quas intrudi in corpore queunt, vel debent.

XI. Cave itaque ne *pharmacocresiam* cum *therapeutica* confundas; haec enim est scientia indicationum desumendarum et satisfaciendarum, haec

pharmacoepilegiam, remedium nimirum selectum, complectitur: haec in profundo illo consistit criterio, quod expertus, perspicax, sapiens, sagax ac prudens clinicus ad aegrotantis lectum instituit, ut noto morbo, et perspectum cum habeat quidquid praeter naturam in aegro est, illud vel illa seligit agentia therapeutica, quae iuxta compertam agendi rationem, optatam in aegrotantis corpore mutationem inducere valent, eaque apta dosi administrat, et ea componit ratione qua opportune accommodentur non tantum morborum adiunctis, verum etiam uniuscuiusque aegrotantis idiosyncrasiae, temperamento, aetati, sexui, et ita porro: therapeutica est medicina rationalis, et scientifica in actum deducta, et nexum constituit, cuius ope theoria cum praxi, scientia cum arte intimo copulantur foedere, ut haec sine illa claudicans necesse evadat et nutans, immo vel nulla vel perniciosa.

XII. *Pharmacotaxia* nihil aliud est nisi ordinata agentium therapeuticorum classificatio, quae viam aperit ad singularem uniuscuiusque remedii aliquo cum ordine considerationem. Haec autem ut ut numeris omnibus absoluta haberi nequeat, necessaria tamen omnino evadit, ut sic in ordinato elencho substantiae medica vi pollentes habeantur, circa quas singillatim versari nostrae debent elucubrationes.

XIII. Quum demum pharmaca non tantum qualitative sed quantitative etiam agant, consequitur inde librandas esse doses, a quarum excessu vel defectu aut damna, aut nullitas effectuum emergunt.

Notitia itaque quantitatis seu dosium, quibus medicamenta administrari queunt aut debent, *pharmacoposologiam* constituit.

XIV. Quamquam vero doses sint aliter vel aliter librandae iuxta maiorem vel minorem uniuscuiusque pharmaci energiam comparatam cum aegri susceptibilitate ad experiundam illius efficaciam, nec non iuxta variam corporis viam per quam intruduntur, variamque remedii formam, et proinde *pharmacoposologia* esse debeat potius *specialis* quam *generalis*; quaedam tamen adsunt regulae generales servandae, ex quibus fit ut non iniure *pharmacoposologia* in *generalem* atque *specialem* hercisci mereatur.

XV. Ad *pharmacoposologiam* insuper generalem attinent (quae nunc speciatim temporis tyronibus maxime interesse debent) tabulae comparativae mensurarum et ponderum medicinalium hactenus penes nos vigentium, cum mensuris et ponderibus aliarum regionum, cum quibus relationes inimus, nec non cum illis novi systematis decimalis in usum postea ducendi.

PHARMACOLOGIA GENERALIS

CAPUT. I.

PHARMACOMATHIA.

I. Tum ad publicam salutem, tum ad optatos obtinendos remediorum effectus, maxime profecto interest, ut quae in pharmacopolarum officinis prostant, genuina sint, non corrupta et ad normam praeparata atque composita. Quare medicus scientiam, et artem pharmaceuticam probe callere debet, tum si vi proprii officii officinas pharmaceuticas explorare debeat, cum in eius privata clinica ut praescriptorum pharmacorum bonam vel malam indolem cognoscere valeat, et ea reiicere quae vel non rite parata, vel temporis tractu evanida aut alterata, vel demum temere inscieve in alterius locum fuerint supposita.

II. Hae vero notiones vel ad *pharmacomathiam*, vel ad *pharmacognosim* attinent: nunc de pharmacomathia quae operationes pharmaceuticas recenset, atque expendit: praecepta nimirum tradit parandi medicamenta composita: extrahendi actiosa principia ab iis naturae productionibus, in quibus recondita reperiuntur, ea arte ne alterentur, et diu integris eorum proprietatibus asservari queant.

III. *Pharmacomathia* itaque seu *ars pharmaceutica* quum plerisque indigeat praesidiis a reliquis scientiis naturalibus petitis, et rationali fundamento, et scientifico criterio innitatur et ipsa, ad scientiae quoque dignitatem evehi iure meretur.

IV. Per ipsam substantiae quae a triplici naturae regno suppeditantur varia tentantur ratione: ab aetherogeneis probe mundantur; per analysim, per synthesim, chemicam quadantenus metamorphosim patiuntur, ex qua fit, ut novas vires, ac dotes, quas non antea possidebant, acquirant: earum modo intendatur, acuaturque: modo vero infringatur, vel moderetur pro varia opportunitate efficacia.

Id autem assequitur per pharmaceuticas operationes, quas expendere iuvat.

V. *Agitatio* est succutio liquidi continentis aliquam immissam substantiam solidam, sive simpliciter contusam, sive in pulverem reductam: vel liquidi densioris cum subtiliori, ut probe commisceantur: fit etiam ope spatulae, cochlearis, aut bacili, fortiter iactando donec omogeneum obtineamus liquamen.

VI. *Calcinatio* est illa operatio, per quam substantiae minerales subiiciuntur vehementissimae ignis actioni in crucibulo utplurimum ferreo, ut sic orbentur volatilibus quibuscumque principiis, et mutant prorsus earum formam atque naturam: ita carbonas calcis per calcinationem, dimisso acido carbonico in calcium causticum convertitur.

VII. *Carbonisatio* est operatio per quam tractantur ope ignis in crucibulis aut recipientibus utplurimum ferreis absque aëris contactu corpora organica, eo consilio, ut dimissis oxygenio, hydrogenio, atque azoto, extrahatur ab ipsis carbonium sub forma carbonis.

VIII. *Clarificatio* tunc instituitur quum liquida suspensa tenent materialia, e quorum praesentia eorum turbatur transparentia: fit autem vel per solam quietem, vel per colaturam, vel demum coagulationis ope.

IX. *Colaturae* nomine venit in pharmacia, trajectio alicuius liquidi trans telam, pannum aut chartam permeabilem. Fit etiam colatura aquae impurae ut potabilis evadat, trans carbonem pulveratum et arenam, quae in strata alternatim in amplis imbutis disponi consuescunt.

X. *Coagulatio* autem nihil aliud est nisi concretio materialium in aliquo liquido solutorum, aut suspensorum, quae fit vel lente et gradatim, vel festinanter etiam accedentibus ad mutuum contactum moleculis quibus constant, et peculiare reticulum efficientibus, quod obtinetur aliquo intermedio corpore, ut albumina ex ovi albumine de-

prompta, quae adhiberi solet ad clarificandos sy-
rupos per coagulationem, aliisque usibus pharma-
ceuticis speciatim inservit; sanguis enim bovillus
propter albuminam, qua scatet potius adhibetur
ad sacchari defaecationem obtinendam, addito car-
bone in pulverem redacto. Lac demum in usum
ducitur ad clarificandos liquores spirituosos, coa-
gulatur siquidem pars caseosa, quae sic segregata,
dum praecipitat, secum vehit substantias impuras
in liquido suspensas.

XI. *Coctio* vel *decoctio* consistit in ebullitione
plus, vel minus protracta unius vel plurium sub-
stantiarum organicae texturae in aliquo vehiculo,
utplurimum aqueo, ut inde extrahantur principia
solubilia, et non volatilia, imo magis fixa, quae
in ipsis continentur. Productum inde obtentum
decocti nomine venit: *iusculum* appellatur, quum
a coctis carnibus habetur: substantia interim de-
coctioni subiecta mutat saporem, et acquirit pro-
prietates dulciores, interdum et mucilaginosas,
quibus antea carebat.

XII. Quum adsint substantiae coquendae quae ex
directa aut vehementiori ignis vi alterari possint,
hinc hisce in adiunctis decoctio fieri solet *mariae*
balneo: appellant porro *mariae balneum* illum ap-
paratum pharmaceuticum, in quo vas continens
liquidum excalefaciendum immergitur in aqua, quae
continetur in ampliori recipiente, ita ut caloricum
in illud nisi indirecte agat, excalefacto prius in-
termedio aqueo.

XIII. *Infusio* a *coctione* discrepat, quatenus fiat

superaffundendo liquidum ad ebullitionis temperiem evectum super substantiam aliquam officinalem, ut sic potiatur liquidum principiis solubilibus medica vi pollentibus, quin disperdantur quae volatilia sunt. Per *infusionem* quocirca praesertim tractari debent illa vegetabilia, quae ex eo quod contineant principia actiosa, quae volatilia sunt, nequirent decoctioni submitti quin valdopere propriae auctoritatis amitterent. Infusio fit etiam in liquido frigido, dummodo, si liquidum fuerit aqua substantia immersa non adeo relinquatur ut macerationem experiatur.

XIV. *Concentratio* est illa pharmaceutica operatio per quam liquida quae soluta, aut suspensa tenent efficacia principia, in magis coërcitum volumen reducuntur, ut sic minori dosi validiores obtineatur effectus. *Concentratio* fieri solet *evaporationis* ope tunc quum dissolvens maiorem habet volatilitatem quam soluta.

XV. *Congelatio* tunc dicitur quum corpora, in temperie naturali liquida, in formam solidam, ex frigoris vi convertuntur: quod si per artem, subtracto nimirum calorico, quemadmodum de aqua et mercurio fieri posse constat id contingat, *pharmaceutica operatio* tunc est. Corpora vero prius liquefacta uti adeps, et plumbum, ad exemplum, si sibi relictia propriam temperiem ad aequilibrium componant cum corporibus circumambientibus huiusmodi phenomenon *solidificatio* appellatur, quae cum *congelatione* non est confundenda, in hac enim operator est activus, in illa passivus (loquimur enim de congelatione artificiali).

XVI. Quum natura iuxta vetustam Archimedis sententiam, *geometria delectetur in terrae visceribus*: elegantissimas enim perhibet crystallos adeo regulari figura praeditas, quae in admirationem solertes scrutatores rapiunt iure: ita pariter crystallisationem per artem obtineri datum est: tunc autem dicitur cum corpora prius soluta, dum ad solidum statum per evaporationem aut sublimationem iterum reducuntur, regularem figuram assumunt tetraedram, hexaedram, polyaedram, et crystallorum nomine designantur.

XVII. Haec vero regularis crystallorum forma repetenda a symetrica dispositione quam assumunt moleculee integrantes dum ad mutuum contactum accedunt, iuxta aggregationis leges. Moleculee ut hisce legibus obedire valeant, indigent absoluta quiete, quilibet enim motus ut ut minimus, quominus perfecte adhaereant praepedit, et sic crystallisationi obiicitur. Crystallisationi subiici queunt metalla ferme cuncta, salia omnia solubilia, iodium, phosphorus, sulphur, camphora, pluresque aliae substantiae.

XVIII. Facta praecipitatione substantiae solidae, sive prius solutae, sive tantum suspensae, vel sola depositione liquidi densioris ad vasis fundum, quum lente vas inclinatur ut transfundatur liquidum supernatans in alio vase, et sic segregetur a supposita materie, haec simplicissima operatio pharmaceutica *decantatio* appellatur: *transfusio* ab aliis dicitur.

XIX. *Decoloratio* est illa operatio pharmaceu-

lica per quam corpora propriis principiis colorantibus orbantur: ad hoc opus adhibebatur olim carbo vegetalis propositus a LOWITZ, nunc vero post experimenta FIQUIER et DEROSNE, omnes anteponunt carbonem animale: speciatim vero ossa combusta illa sunt quae eminenter hac proprietate scatent.

XX. Substantiae officinales, praesertim illae quae per commercium a remotis regionibus ad nos perveniunt, sive a fortuitis adiuncti, sive et mercatorum aut negligentia, aut malitia, saepe impurae ex additamento aetherogencarum substantiarum reperiuntur: operatio pharmaceutica, quae eo tendit, ut ab aetherogeneis liberentur, *depuratio* vel *purificatio* dicitur. Quum porro differre debeat *purificationis* processus prout agitur de adipe, cera, melle, opio, camphora, resinis, et ita porro: proinde operationem recensuisse sufficiat, suo loco de quolibet speciali processu dicturi.

XXI. Si depuratio consistat tantum in subducendis ligulae ope foecibus supernatantibus, seu spuma ab aliquo liquido, simplicissima operatio *despumationis* nomine recipitur.

XXII. *Digestio* dicitur quum immerguntur corpora solida in aqua, alkoole aut aetheribus et ibidem relinquuntur aliquo tempore, ut extrahantur eorum principia solubilia: non differt a maceratione nisi quod in hac liquidum adhibeatur frigidum, vel ad temperiem naturalem, in digestionem autem adhibeatur ad temperiem leniter elatam, a gradu nimirum vigesimosexto ad quadragesimum thermometri rheumuriani si agatur de aqua, a vigesimo

ad vigesimumquintum si de alkoole, ad gradum vero decimumquintum circiter si de aetheribus.

XXIII. *Maceratio* ex eo quod diuturnior protrahi soleat, inservit etiam ad relaxandam texturam organicam in corpore immerso, et instituitur frequentius eo consilio, ut solida immersa orbentur acerbis principiis quibus abundant.

XXIV. Inter praecipuas operationes pharmaceuticas, recensenda distillatio. Quum primitus physici observarunt actione calorigi liquida in vapores abire, qui passo refrigerio in guttas liquidas iterum convertuntur, hinc prima orta *distillationis* idea, cuius idcirco si antiquitatem quaeramus ad tempora ascendimus KERKRINGII, ARISTOTELIS, et GALENI teste VI-REYO: iuxta BOUCHARDAT autem Arabibus iam nota.

XXV. Praetermittentes varias *distillationis* methodos et moderationes quoad apparatus vix finitas a neotericis opportune inductas, tum pro vario genere substantiarum distillandarum, cum ut consulant una simul temporis nec non combustibilis insumptui, vel maiorem producti aut educti quantitatem obtineant (haec enim nostri muneris non esse putamus); *distillationem* nos dicimus eam pharmaceuticam operationem, per quam ope calorigi contendimus segregare principia corporum volatilia a principiis fixis in vapores elevando priora, quae per opportunos ductores, vel passo refrigerio spontaneo, vel artificiali, pluviae ad instar et guttatim colliguntur in peculiare recipiens, quod *refrigeratorium*, *condensatorium* vel etiam *serpentinum* ex configuratione passim appellant.

XXVI. *Distillatio* instituitur vel ut corpora distillanda ab aetherogeneis liberentur, ut sic purissima habeantur, ut in aquae simplicis distillatione contingit: vel ut eliciantur principia seu materialia in corpore distillando iam existentia, quod obtentum utroque in casu *eductum* appellatur: vel deum ut accedente calorigi vel et alicuius reagentis chemici vi, principia in corpore distillando quidem existentia, sed segregata inter se chemicum connubium ineuntia tertium quid efforment non antea praeexistens, ut in distillatione plerarumque substantiarum organicarum contingit: obtentum tunc *producti* nomine venit.

XXVII. Licet ex distillatione aestimetur generatim *eductum* vel *productum* reiiciatur autem residuum, quod *caput mortuum* proinde veteres appellare consueverant: adsunt tamen casus in quibus residuum alicuius evadit utilitatis, ut in *extracto theriacali* ad exemplum contingit, quod a residuo emergit distillationis, quae *aquam* dat *theriacalem frigidam* officinarum: non aliter ac a distillata therebentina ad oleum eiusdem essentielle obtinendum, residuum habemus quod ulteriori coctione paratum *colophonium* est pluribus medicis usibus praestans.

XXVIII. *Cohobatio* tunc dicitur quum bis vel ter reiteratur distillatio, novam superaddendo quantitatem substantiae distillandae, ut sic efficacior reddatur obtenti agendi ratio: quod si renovetur quidem distillationis operatio bis vel pluries sine novae materiae additamento, tunc *rectificationem* appellant.

XXIX. Ad distillationem maxime accedit *sublimatio*: a priori enim non differt nisi ex eo quod liquida distillationi, solida sublimationi subiiciantur: sublimatio itaque est operatio per quam ope calorigi principia solidorum volatilia in vapores elewantur, qui postea condensantur, et colliguntur, in alio recipiente *capite verso* ad rem appposito, cuius parietibus cristallina sub forma adhaerent.

XXX. In sublimatione id advertendum, gradum calorigi accomodandum esse naturae corporis super quod agitur, quemadmodum etiam aliter moderandus est pro varia forma quam educto impertiri contendimus.

XXXI. *Evaporatio*, quae in pharmacia praesertim instituitur ad paranda extracta, sive hydrica, sive alkoolica, sive aetherea, vel in aëre libero peragitur, et ad temperiem atmosphaericam, tuncque spontanea dicitur: vel vehementioris ignis, mitiorisve calorigi ope, et quidem *mariae* vel *arenae* balneo obtinetur vel in vacuo fit: vel demum, iuxta methodum propositam a cl^{mo} GUILLARD, ope *currentis aëris frigidi*: hac methodo GALLAIS et GRIMAUD eo pervenerunt, ut extractum lactis obtinuerint, quod *lacteinam* appellarunt.

XXXII. Lacteinam sat diu servari integram posse memorati contendunt Auctores, et commodum praeseferre, ut si ipsi eadem praeterpropter addatur aquae copia, quae subducta fuerat, iterum reproducatur, et in promptu habeatur lac, lacti recenter emuncto comparandum.

XXXIII. Evaporationis ope peragitur *exsiccatio*,

seu operatio, per quam a substantiis animalibus, aut vegetalibus recentibus dissipatur humidum, cuius praesentia eorumdem praepediret conservationem, et proprietatum integritati officeret. Haec autem aliter vel aliter obtinetur: modo enim fieri debet in loco sicco et umbroso: alias solis radiis substantias exponendo, easque frequenter agitando, ut renove-
tur superficies, quae aëri libero pateat, vel eas de-
mum clibano magis aut minus excalesfacto subi-
cendo, prout agitur de foliis, petalis, stipitibus her-
baceis aut ligneis, radicibus fibrosis aut bulbosis, de
corticibus, de seminibus, fructibus, aut baccis: et
iterum prout agitur de substantiis, quae continent
principia volatilia vel non: ita ut iuxta multiplices
variarum naturae productionum proprietates, iuxta
artis regulas, plures admittendae sint moderationes
in exsiccandi methodo, quae etiam admittendae pro
vario anni tempore, et pro variis atmosphaerae ther-
mometricis, hygrometricis, electricis conditionibus.
Substantiae autem exsiccatae, ne humidum aëris
iterum absorbeant, in loco sicco, et recipientibus
probe clausis aut in pera suspensae, asservandae
sunt.

XXXIV. *Expressio* est operatio per quam ope preli
vel torcularis aut graduariae pressionis qualicumque
mechanica ratione exercitae, liquida extrahuntur a
substantiis solidis in quibus continentur: ita educun-
tur plura olea pingua, vegetabilium succi, etc.

XXXV. Expressionis et successivae evaporationis
ope, praemissis, prout opus, decoctione, infusione,
digestione, vel maceratione peragitur *extractio*: per

hanc a vegetabilium foliis, floribus, fructibus, radicibus, stipite, aut cortice eorumve succis, quasdam immediatas eruimus substantias, ut concentratis actuosioribus, inanibus vero dissipatis principiis, et efficaciores obtineamus effectus, et quovis anni tempore in promptu habeantur pharmaca, quae a natura una tantum anni tempestate largiuntur.

XXXVI. *Liquefactio* seu *fusio* illa est operatio, in qua ope calorigi liquidam corporibus solidis fusibilibus formam tribuimus: exercetur praesertim super salia crystallisata, super metalla nec non super pinguedinem et butyrum.

XXXVII. Solutio tunc fit, quum ob mutuam vigentem affinitatem, inter solida, gazosa et liquida, solidum aliquod vel gazosum a liquido excipitur, inter se assimilantur, ut tertium quid omogeneum emergat, servatis soluti, et solventis proprietatibus, ne quidem huius mutata transparentia, licet mutetur internum color. Quod si inter ea contingat chemica mutatio, ut tertium quid emergat alienis proprietatibus praeditum, tunc *dissolutio dicitur*.

XXXVIII. Corpora, quae in aliquo liquido solvi patiuntur *solubilia* dicuntur, non autem solubilia sunt in quolibet menstruo (sic appellant liquidum solvens): ita resinae solvuntur in alkoole, non in aqua: gummi e converso in menstruo aqueo quidem, non vero in alkooolico.

XXXIX. Quum menstrua solutam tenent totam illam solubilis quantitatem, ultra quam absolute nequirent, tunc solutio *saturatio* appellatur: e con-

verso quum solutio diluitur in copiosiori eiusdem, aut alterius liquidi quantitate, tunc *dilutionem* dicunt aut *dilutum*, quo postremo nomine solent etiam designare *suspensum*, quum nimirum substantiae insolubiles in aliquo liquido suspenduntur tantum: hoc in casu liquidum vehiculi nomine designari solet.

XL. *Mixtio* est consociatio duarum vel plurium substantiarum simplicium, aut compositarum, quam pharmacistae instituunt iuxta medentium praescriptiones. In mixtione locum non habet chemica combinatio (sit venia verbo), vel si locum aliquando habet ad ipsam vix attendunt medentes, quatenus talis esse debeat, quae non alteret remedii agendi rationem. Medici idcirco in formulis concinnandis cauti incedant, ne inter se consocient substantias aliter agentes, vel quarum proprietates mutuo elidantur, nisi saeculorum experientia alicuius remedii sic emergentis comperta fuerit agendi ratio, ut in pulvere DOWERII ad exemplum.

XLI. Substantiarum solidarum et quidem duriorum *divisio* in parvula fragmenta, vel in scobem, in pulverem rudiores, tenuiores et etiam impalpabilem, varia sortitur nomina; pro variis quibus utimur instrumentis ad variam obtinendam divisionis formam, ut supervacaneum prorsus sit harum operationum definitionem in medium afferre, facile enim patet, quid *rasurae*, *concisionis*, *contusionis*, *pulverisationis*, *cribrationis*, *triturationis*, *prophyrisationis* demum nomine veniat.

XLII. Animadvertere tamen praestat substantias

adesse dividendas, aut in pulverem reducendas, quae propter membranaceam texturam, aut propter elasticitatem qua praeditae sunt, aut propter pastaceam mollitiem non cedunt supracensitis mediis mechanicis; ars tunc didicit in subsidium revocare chemica intermedia: ita camphora, ad exemplum, deradi quidem potest; ast si cupias eius pulverem obtinere, eam solve in parva alkoolis quantitate, alkool camphoratum evaporationi mox expone, praecipitatum residuum habebis, quod camphora erit subtiliter pulverata.

XLIII. *Torrefactio* est operatio, in qua subiiciuntur moderatae ignis actioni crucibulo exceptae, aut intra sartaginem ferream clausae, quaedam vegetabiles substantiae, sive ut orbentur aqua, quam adhuc continent, sive ut experiantur chemicam mutationem, et novas inde acquirant proprietates: et sane hoc praestare posse torrefactionem ut demonstramus, sufficiat animadvertere semina coffeae arabicae ante torrefactionem quoad saporem, odorem, et effectus, adeo ab iisdem post torrefactionem distare, ut nisi notissima vulgo res esset, aegre dixeris eandem sistere substantiam: prout enim torrefactio peragitur, evolvitur aroma, sapor explicatur, oleum essenziale quod adeo grate olet, novis chemicis peractis combinationibus, efformatur, atque sub parvularum guttularum forma in granorum superficie insudans manifestatur: per torrefactionem verbo gratiae adeo consulitur, ut nulla fortasse sit potio, quae palato accepta, et stomacho amica, in deliciis magis generaliter habeatur, quam infusum

theiforme pulveris seminum coffeae arabicae tostorum, si calens et saccharo edulcatum sorbilletur.

XLIV. Torrefactio ulterius protracta, quin tamen completa contingat combustio dicitur *ustio*: quod si combustio penitus absolvatur, ut in cinerem reducantur substantiae sive animales, sive vegetales, *incinerationem* habemus: aliquando contingit ut tum in simplici torrefactione, cum in ustione aut incineratione, quaedam salia ignis actioni subiecta, vehementer crepitent, non sine ingenti strepitu: hoc phaenomenon decrepitatio est.

XLV. Decrepitationis phaenomenon sic explicandum: salia quaedam neque deliquescentia, neque efflorescentia, aqueum principium tamen ab aëris humido absorptum, in molecularum quibus constat interstitiis reconditum tenent: aquearum huiusmodi molecularum subitanea evaporatio imo *gazificatio* a prompta ignis actione producta crystallos disrumpere debet, et inde *strepitus*.

XLVI. *Fermentationem* appellamus chemicum illud phaenomenon quod contingit dum principia substantiarum organicarum vita functarum inter se mutuo reagunt, ut originem perhibeant aliis productis non antea existentibus, quod phaenomenon contingit cum effervescentia, cum calorigi ex latente in manifestum evolutione, cui et accedit gaz acidi carbonici evolutione, si de alkoolica seu vinosa fermentatione sermo sit.

XLVII. Hypothetica analogia inixi veteres ad fermentationem plura physiologica et pathologica phaenomena quae in vivente oeconomia contingunt, per-

peram retulerunt: vitae quippe phaenomena a physico-chemicis plane differunt, legesque physicae atque chemicae a dynamismi influxu atque imperio penitus superantur in viventibus.

XLVIII. Ad fermentationem pariter referri nullo modo queunt phaenomena vulcanica, mineralogica, et lithologica plura quae excogitatae fermentationi minerali tributa fuerunt a STHAL, praesertim vero a BECCHER in eius *physica subterranea*.

XLIX. Fermentatio phaenomenon mere chemicum est, cuius ope substantiarum organicarum decompositio contingit, ut inde ex nova elementorum consociatione, nova producta emergant: metamorphosim quapropter chemicam fermentatae substantiae subeunt.

L. Ipsam putrefactionem ad fermentationem non iniure retulerunt veteres, neque inepte tres in fermentatione gradus spectarunt, quorum primus constituitur a fermentatione alkoolica seu vinosa; alter ab acida: tertius demum a putrida.

LI. Vegetabilium quoque vita functorum, speciatim vero substantiae lignae decompositionem, quae lenta et graduaria fit, donec ex integro quodlibet organicae texturae vestigium amiserit, quod phaenomenon non sine calorigi et fluidorum aëriiformium evolutione, modo alkooli analogum et nares acriter ferientem odorem, modo foetentissimum manantium, contingit, quodque *detritum* vel *detritionem* appellant, ad fermentationem et ipsum referendum esse censemus.

LII. Quare placet clarissimi LAVOISIER hac de

re sententiam referre, qui omnes fermentationes habuit veluti totidem analyses et syntheses naturales, quarum ope substantiarum organicarum principia inter se aliter consociantur, ac consociala erant in statu vitae.

LIII. Praeter *fermentum* ad fermentationem binae requiruntur conditiones quae omnino necessariae censentur: sunt autem 1° liquiditas aut saltem humiditas: 2° temperies ultra congelationem. Tertia hisce accedit, pro iis fermentationibus in quibus fermentum non adhuc est efformatum: est vero liber aëris atmospherici accessus: illae autem fermentationes in quibus fermentum est iam efformatum, absolvi queunt absque huius agentis contactu, ut directis experimentis demonstravit GAY-LUSSAC.

LIV. *Fermentum* porro est corpus quod determinat fermentationem; et omnes azotatae substantiae, quae organicis corporibus queunt materialia praebere, utpote quae contineant gluten, albuminam albuminoidea similiave principia, in temperie supra congelationem alterari patiuntur, et sic *fermenta* praebere ad *fermentationem* determinandam idonea.

LV. Temperies supra congelationem necessaria ad fermentationem: aucta temperies mutat saepe metamorphosim: lac ad exemplum in temperie infra gradum 35um thermometri Rheauriani subit fermentationem lacticam: a gradu 35° ad 40um alcoholicam. Infra congelationem, nec non in temperie supra centum, quodlibet putrefactionis silet phaenomenon.

LVI. Huic principio inixus LIEBIG, tradit, ut servantur carnes aestivo tempore, in longis itineribus maritimis, vel in castris, ipsas collocandas esse in capsis ferreis, quae identidem clibano immitantur ut excalefiant: hac enim ratione a fermentatione putrida ineunda ipsas arceri posse contendit.

LVII. Quin aliquid huius phaenomeni veritati detrahere audeamus, ad rem quatenus confirmandam sat LIEBIGII sit auctoritas: chlorum tamen, carbonem, acetum, acida mineralia, therebintinas, kreo-sotum, alkoolem, tanninum, chlorureta potassii vel calcii, aromaticas substantias passim pro rerum varietate, melius accommodari censemus, ut a putredine arceantur materies organicae quae azoto, albumina et fibrina praedivites ad corruptionem proclives observantur.

LVIII. Fermentatio demum vel est spontanea vel artificialis: prima omni nisu in pharmaciis ar-cenda: per hanc quippe non pauca praeparata, speciatim syrupi et emulsiones alterationem patiuntur.

LIX. Altera vero est operatio quae eo instituitur consilio, ut producta obtineantur varii generis, inter quae eminent alkoolica seu vinosa, quae *liquorum fermentatorum* nomine in officinis veniunt, et a *fermentatione alkoolica* producuntur: fermentatio alkoolica si ad alterum progrediatur gradum, *acetificatio* est, quae dat *acetum*. Acetificatio est potius alkoolis oxydatio, quam vera fermentatio: ast sicuti procedit sub actione fermenti ad aë-

ris contactum, hinc ut vera fermentatio haberi et ipsa solet.

LX. Lacticam, benzoicam, sinapicam, gallicam caeterasque praetermittimus fermentationes: hae quippe specialem potius quam generalem pharmacologiam respiciunt.

PHARMACOLOGIA GENERALIS

CAPUT II

PHARMACOTECHNIA.

I. *Pharmacotechnia*, alite *nomenclatura pharmaceutica* remediis nomina assignat iuxta eorum compositionem, et moderationes, quas adepta sunt, per praeparationem, cui subiecta fuerunt.

II. Omnia autem praeparata pharmaceutica dudum hercisci consueverunt in *Chemica*, et *Galenica*, quam divisionem utut improbemus, in actuali tamen scientiae artisque pharmaceuticae conditione, eam retinere coacti sumus; chemica enim certis, et determinatis constat principiis, quorum constantes et compertae sunt proportionones: nova itaque nomina cudit nuperior Chemia, quae a Graeco fonte deprompta, ad illorum indolem, et compositionem determinandam accuratissima habentur.

III. In Galenicorum vero praeparatione (licet maximum luminis Chemiae progressus iam portenderit) incertae tamen contingunt substantiarum mixtiones, non sat compertae sunt reactiones, quae ab earum connubio emergunt, ut arduum omnino evadat accurata eis assignare nomina, quae eorum constitutionem revelent, aut patefaciant.

IV. Ad rei proinde simplicitatem, nuperiores pharmacologi CHEREAU, SOUBERAIN, COTTEREAU, alii-que, quos secuti sunt GIORDANO et GALLO internos, remedia cuncta Galenica seiunxerunt iuxta excipientis diversitatem, quumque praecipua excipientia ad aquam, vinum, acetum, alkoolem, aetheres, olea essentialia, saccharum, vel mel, atque demum ad substantias pingues reduci queant: hinc cuncta praeparata Galenica ad totidem respondentes sectiones, *hydrolia* nimirum, *oenolia*, *oxeolia*, *alkoolia*, *aetherolia*, *myrolia*, *saccharolia* atque *liparolia* commode referri posse autumamus.

SECTIO PRIMA.

Hydrolia.

V. *Hydrolia* praeparata Galenica complectitur, quorum excipiens *aqua* est, et *hydrica* idcirco dicuntur: dividuntur in *hydroolata*, *hydroolita*, et extracta *hydrica*, seu *aquosa*.

VI. *Hydroolata* obtinentur a distillatione vegetabilium, eorumque partium in aqua; ut haec foeta

evadat principiis vi medica pollentibus, quibus illa praedita erant: respondent itaque aquis stillatitiis officinarum, quarum aliae olea volatilia sub forma hydratis, aliae aromaticum, aliae mucosum, acidum, alteriusque naturae principium continent, a quorum praesentia eorum repetenda varietas est.

VII. A vi solvente, quam aqua exercet supra corpora organica utriusque regni per digestionem, macerationem, infusionem, vel decoctionem, habentur *hydroolita*, quae iuscula appellantur si ab elixis carnibus, decocta, infusa, ptysanae, si a tractatis vegetabilibus obtineantur.

VIII. *Succorum* nomine designantur in officinis illa *hydroolita*, quae a plantis recentibus, earum herbaceis stipitibus, fructibus, aliisque partibus per expressionem habentur: a varietate principiorum eminentium distinguuntur succi in dulces, amaros, acidulos, aromaticos, et ita porro; quum autem in succis praeter soluta principia, saepe suspensae reperiantur materies, hinc eorum plerique, sive ut servari patiantur, sive ut medicis inserviant usibus, clarificatione indigent.

IX. Ad *hydroolita* demum referri merentur *mulagines*, *emulsiones*, et *linctus*, seu look idest, *hydrolea*.

X. *Extracta aquosa* seu *hydrica*, ab aliis *epidroolita* dicta, praeparata Galenica sistunt, quae obtinentur evaporationi exponendo *hydroolita*, donec siccum statum, vel solidam aut semisolidam consistentiam nacta fuerint, ut in minus coërcitum volumen reducantur materialia actiosa, quae in iis

continentur, sive ut diutius conservari, sive ut intensius agere queant: patet itaque evaporationi non esse committenda illa *hydroolita*, quorum efficacia a principiis volatilibus est, hoc enim in casu, iners obtentum erit *epidroolicum*: cavendum insuper, ne ex calorigi vi actiosa principia vel coagulentur, vel resolvantur, vel alterationem patiantur, sic ut aut medicam vim amittant, aut alienam acquirant *extracta hydrica* ab *hydroolitis*, quorum evaporationis productum sistunt.

XI. Pro substantiarum proinde varietate, varia methodus in usum ducenda, inter quas non spernenda, imo maxime utilis aestimanda *hydro-alkoolia* a nostro GIORDANO iam antea quaesita, anno 1818 reperta, anno demum 1821 publici iuris facta.

SECTIO SECUNDA.

Oenolia.

XII. *Oenolia* Galenica illa praeparata comprehendit, quorum excipiens, aut solvens *vinum* est: sicuti vero praecipua solutionis agentia in vino, sunt aqua, et alkool, consequitur inde *oenoliam* ad *hydro-alkooliam* maximopere accedere.

XIII. Tincturae vinosae, vina medicata, *oenolita* solent a Neotericis appellari: ut ut autem quaelibet vina generosa, et legitima sive exotica sive nostralia ad *oenolita* paranda idonea habeantur, pro varietate tamen substantiarum tractandarum modo album rubro, vel vicissim anteponendum: fraudam-

retur sane effectum oenolitum corticis peruviani ad exemplum, si in praeparatione vinum rubrum adhiberetur, quod tanninum abunde contineret: connubium enim tannini cum alkaloidibus corticis peruviani, indissolubile.

XIV. *Oenolita* ni in phialis probe clausis, atque in loco subfrigido teneantur, facile alterationem patiuntur et *acetificationem* subeunt: hinc frequenter renovanda in officinis eorum praeparatio.

XV. Si vino substituaturs cerevisia, tunc habentur *brytolita*, quorum vix usus medicus.

SECTIO TERTIA.

Oxeolia.

XVI. Praeparata galenica quae a solvente *aceti* vi obtinentur oxeoliam constituunt: acetum autem praeter vim solventem acido acetico et aquae praesertim tribuendam, quam super solubilia organicarum substantiarum principia exercet, agit etiam salificando alkaloidia principia, quae fortasse in ipsis contineantur, unde acres earundem temperantur proprietates.

XVII. Oxeolea dici consuescunt haec praeparata, et dividuntur in *oxeolita*, *oxeolata*, et *extracta acetosa*, seu *oxeolida aliorum*.

XVIII. *Oxeolita* vel a simplici emergunt solutione, ut in aceto scillitico, colchico, camphorato: vel ab oxidorum salificatione, ut exemplum habemus in aceto chalibeato, in quo acetas, malas,

tannas ferri, tartras eiusdem et potassae soluta reperiuntur.

XIX. *Oxeolea* quae distillationis productum sistunt, *oxeolata* dicuntur: ab actione autem aceti distillati super organicas substantias, et evaporatione ad extracti consistentiam peracta, habemus *opoxeolida* seu *extracta acetosa* hac ratione parari solet extractum colchici.

SECTIO QUARTA.

Alkoolia.

XX. *Alkoolica* vel *alkoolia* illa videlicet praeparata quorum solvens est *alkool* reducuntur ad *alkoolita*, *alkoolata*, et *extracta alkoolica*: *alkoolita* idem sonant ac *tincturae alkoolicae*, *spirituosae*, et tunc habentur quum *alkool* potitur principiis in ipso solubilibus substantiarum organicarum, absque distillatione: dividi consuescunt *alkoolita* in simplicia et composita, prout *alkool* agit supra unicam, vel plures substantias, sed quum in unica substantia adsint plura materialia quae in *alkool* solvi patiuntur, non aliter ac in pluribus substantiis reperiuntur, hinc ab *alkoolis* actione super organicas substantias *alkoolita composita* semper emergere dicendum, et *alkoolita simplicia* tunc haberi quum in *alkool* solvitur aliqua substantia inorganica, sic *alkooliti simplicis* exemplum habemus in *tinctura alkoolica iodii*.

XXI. *Alkoolata, aquae ardentes, spiritus*, ab alkoolis distillatione habentur super unam pluresce substantias a vegetabili regno depromptas, quae principia continent alkooli dimittenda, hincque in simplicia et composita hercisci merentur.

XXII. Quum alkool menstruum sit quod plurimum mediata, cum immediata vegetabilium principia dissolvere valeat, quae magis actiosa censentur; illa autem quibus vix aliquam medicam efficacitatem tribuunt, in ipso sint insolubilia: hinc ope alkoolis, lege artis *extracta alkoolica* substantiarum virosarum, aromaticarum, resinoidearum, fieri consuescunt: neque censeas ex eo quod adhibeatur alkool in eorum praeparatione, stimulantem vim acquirere; alkool quippe ex integro per evaporationem dissipatur, integra superstite, neque alterata extractorum vi. Extracta alkoolica sane hyosciami, aconiti, belladonnae, similiumve, sive ob actionis constantiam, sive ex eo quod diutius asrervari queant, extractis hydricis anteponuntur.

SECTIO QUINTA.

Ætherolia.

XXIII. Ad *aetherolea* attinent *aethereolita*, seu *tincturae aethereae*, et *extracta aetherea*: ea quae diximus de alkoolitis, et extractis alkoolicis huc pariter referenda.

SECTIO SEXTA.

Myrolia.

XXIV. Myrolea illa sunt galenica praeparata, quae excipiuntur ab oleo quopiam volatili; eorum vix usus.

SECTIO SEPTIMA.

Saccharolia.

XXV. Praeparata, quae in eorum confectione notabilem excipiunt sacchari copiam, cuiusque ope minus ingratus eorum fit sapor, *saccharolea* in genere appellantur: dividi autem consuescunt in *saccharolita*, *saccharolida*, et *saccharolura*.

XXVI. Omnia efformantur a sacchari vel mellis consociatione, cum una pluribusve substantiis, variis proportionibus, ac varia arte; totum vero discrimen in eo consistit quod *saccharolita* liquidam aut viscosam: *saccharolida* mollem, pastaceam aut tremulam: *saccharolura* demum solidam, friabilem, aut elasticam consistentiam praeseferant: hinc ad *saccharolita* spectant *syrupi* et *mellita*: ad *saccharolida* *conservae*, *electuaria plura*, *gelatinae officinales*: ad *saccharolura* *pastae*, *tabellae*, *pastillae*, *aeleosacchara*: postrema ad myrolea potius essent referenda.

XXVII. Ad *saccharolura* referri, et meretur *chocolata*, peculiare praeparatum quod lege artis

conficitur simul commiscendo, et trititando, ut in omogeneam pastam reducantur sine mucilagine, aequales portiones pulveris seminum *theobromae cacaos* torrefactorum, et saccharum candidum: confectio quae inde emergit abunde nutrit, et chokolata salutis appellatur (*chocolat de santé*).

XXVIII. Non minus enutrit, gratius sapit, stomachumque roborat si aromaticis fuerit condita, addito nimirum pulvere cinnamomi aut vanillae, ea proportione, ut singula libra aromatis drachmam dimidiam recipiat: sed haec hygienico scopo potius adhibetur, atque a Mexicanis ad Europaeos translata in Italorum deliciis praesertim est.

XXIX. Licet analeptica iam sit per se, maiorem tamen analepticam potestatem ei impertiri student, superaddendo foeculas, saccharolurum lichenis islandici iuxta methodum ROBINET, aut osmazomum, ita ut stomachis infirmis aequius accommodetur.

XXX. Medicatam vim et acquirit vel purgantem, vel anthelminticam, vel antifebrilem, ex *incorporatione*, uti aiunt, rhabarbari, helminthocortonis protoclorureti mercurii, saliumve chininae, quibus licet interdum infantes, honesto decipere dolo: ast improbamus valdopere chokolatam *antisiphiliticam* propositam a LEFEBURE, quae ita est parata ut in singulo cratere contineatur granum unum deutochlorureti hydrargirici, quae dosis quotidie est assumenda ab iis qui syphilidis curationem clangulo absolvere contendunt: methodus quippe empirica et vix non semper damnosa.

SECTIO OCTAVA.

Liparolia.

XXXI. Praeparata quae emergunt a connubio alicuius substantiae crassae cum aliis substantiis vel organicis, vel mineralibus sive simplex miscela locum habeat: sive vis dissolvens prioris super alteras exerceatur: sive demum inter se reagendo chemica contingat mutatio, generico *liparoleorum* nomine designantur, et quidem a COTTERAU et CREREAU *elaeolea* proprius dicuntur, quorum excipiens oleum est, praesertim olivarum: *liparolea* dicuntur si adeps: *elaeocerolea* si oleum cum cera: *stearata* si sapo: *liporetinoalea* demum si adeps aut oleum cum resina excipiens suppeditaverint.

XXXII. *Liparolia* innititur *lipoideis*: sunt autem *lipoidea* materialia quae maiori minorive copia reperiuntur in fere omnibus corporibus organicis: quae unctuosae, modo solidae, modo liquidae, in aqua insolubilia, solubilia vero in alkoole et aetheribus: quae consociantur saepe cum sulphure, iodio, chloro vel bromo, sicque variis compositis originem praebent: si vero cum alkalibus, aut oxydis metallicis consociantur dant *sapones* cum alkalinis, *emplastra* cum metallorum oxydis emergunt: hinc tota *liparolia lipoideorum* innititur notioni.

XXXIII. Plura sunt *lipoidea*: ast *liparolia pharmaceutica* innititur speciatim *eleinae*, *stearinae*, ac *margarinae*.

XXXIV. *Lipoidea* in statu puritatis diu servantur, quin alterentur: si vero contaminata fuerint ab aliquot substantiae parenchymatosae aut albuminoideae vestigiis ab animali aut vegetabili corpore, ad quod lipoideum pertinet, suppeditatae, accedente aëris atmospherici contactu, tunc *lipoidea* in vera *fermenta* convertuntur, et locum habet illa fermentatio quam DUMAS *adiposam* appellavit, propter quam corpora pingua *rancedinem* acquirunt.

XXXV. Hisce praemissis nos dividimus omnia *liparolea* in *elaeola* proprie dicta, sive *olea officinalia* quorum alia parantur per macerationem ut oleum lili: alia per digestionem, ut illa chamaemeli, ruthae, melliloti: alia per solutionem, ut in oleo camphorato ad exemplum: alia demum per decoctionem, ut exemplum habemus in oleo hyosciami, belladonnae, stramonii, solani nigri, similium.

XXXVI. *Elaeocerata*, *elaeocerolea* vel *cerata* simpliciter dicta, quorum excipiens oleum est cum cera nuptum: *unguentum refrigerans Galeni elaeocerati simplicis* exemplum refert: *compositi* autem exemplum habemus in emplastris de *altaea* et de *cerussa pharmacopaeae Taurinensis*.

XXXVII. *Liparolita* proprie dicta, quae emergunt ab adipis aut butyri consociatione cum substantiis medicamentosis, obtinentur aut per simplicem miscelam, aut per solutionem, aut per chemicum productum.

XXXVIII. Ex eo autem quod poma eorumve succos addere consueverint quondam, hinc *pomatae* et etiam solent *liparolita* appellari.

XXXIX. Per simplicem miscelam et accuratam triturationem habemus pomatam mercurialem, seu unguentum Neapolitanum: habemus pariter per simplicem miscelam pomatam emeticam: per solutionem unguentum populeum: chemicum productum sistit pomata citrina.

XL. *Lipo-retinolea* illa appellamus *liparolea* quae composita exurgunt ex substantia crassa cum resina: balsamum arcae, seu unguentum elemi pharmacopaeae Taurinensis huc attinet: huc pariter emplastrum de cicuta cum ammoniaco, emplastrum epispasticum, oxycroceum, pro renibus, etc.

XLI. *Liparolura* tandem bina exhibent praeparata quae a mutatione chemica emergunt quam producit substantia crassa quae agit super alkalinam, vel super plumbi oxyda: in primo casu habemus *sapones*, in altero *emplastra*.

XLII. Sapones nihil aliud sunt quam salia quae efformantur a connubio acidorum pinguium quae continentur in oleis olivarum, amygdalarum dulcium, in butyro, pinguedine, ossium medulla, uti sunt acidum *elaicum*, *stearicum*, *butyricum*, *margaricum*, etc., cum basi alkalina *soda* ad exemplum, vel *potassa*, unde emergant *elaata*, *stearata*, *margarata* earumdem, seu saponem: ad saponem quapropter referendum linimentum volatile utpote quod emergat ab olei connubio cum ammoniaca.

XLIII. Ob saponis in alkoole solubilitatem, illius spiritus in officinis efformatur, quod praeparatum idcirco ad liparoliam aequae ac ad alkooliam referri pro lubitu potest.

XLIV. *Liparulorum plumbeorum* exemplum habemus in emplastro diachilo simplici, in unguento fusco matris Teclae, ut alia omittamus.

XLV. Supervacaneum ducimus reliqua remediumrum nomina recensere quae vel a forma, vel ab usu, seu applicationis vel introductionis via dimanant: a voce enim ipsa patet quid pilularum, boli, gargarismi, gingivarum, fatus, linimenti, clysteris, suppositorum, etc., nomine veniat.

PHARMACOLOGIA GENERALIS

CAPUT III.

PHARMACODYNAMIA.

I. *Pharmacodynamia* remediorum vires ac agendi rationem expendit. Medicamentum autem remedium, pharmacum id omne dicitur quod extus admotum, vel intus ingestum aut quacumque ratione super corpus vivum agens, aliquam mutationem in proprietatibus aut physicis, aut organicis, aut dynamicis, aut organico-dynamicis eiusdem inducere valet.

II. Omnes autem potentiae, quae corpori admoventur, debent necesse primum aliquam impressionem corporis parti impertiri, ad cuius contactum perveniunt, propter proprium pondus, volumen, molecularum configurationem, temperiem, et insuper pro varia affinitate chemica elementorum quibus

constant, et proinde haec est prima actio, quam exerunt omnes potentiae, quae *physica* aut *mechanica* aut *chemica* dicitur.

III. Effectus physico-chemici locum habent in vivente, ita tamen ut a vitalitatis influxu non parum temperentur: ita aqua organicos textus vitae functos macerare valet, maceratio autem in vivente locum habere nequit: plura chemica solventia dissolvere, aut decomponere valent sive textus organicos, sive nostri corporis humores extra vitam, non autem si vita praesit.

IV. Omnes substantiae, quae pro medicamento adhibentur, sive sanguinis vias subeant, vel assimilationis processui subiiciantur, sive extemplo agant in nervorum proprietates, et fibrae conditiones mutant, necesse debent iuxta viventis oeconomiae leges incitamenti conditiones mutare, unde vel intendantur vel infirmentur motus organico-vitales, ex quo consequitur in omnibus potentiis spectandam esse vim dynamicam, quae herciscitur in *stimulantem*, *excitantem*, *hypersthenisantem*; vel *deprimentem*, *contrastimulantem*, *hyposthenisantem*.

V. Praeter vim physico-chemicam, atque dynamicam, in plerisque remediis spectanda est vis quam *electivam* appellant, per quam effectus specialiter determinari videntur super quamdam corporis partem, aut apparatus, aut systema: ita nitrus potassae, cantharides agunt super apparatus uropoieticum, licet nitrum inter deprimentia, cantharides intra incitantia suum habeant locum: atropa belladonna agit super retinam iridisque nervos:

digitalis purpureae folia super cor et arterias suam electivam exercent vim.

VI. *Vis electiva* non est confundenda cum *vi specifica*: haec enim spectat ad perpaucae substantias, et illa dicitur vis per quam remedia valent debellare quosdam morbos *sui generis* sic dictos, vel a speciali causa *fotos*. *Specifica* tamen et *dynamicos* effectus edunt, quocirca dum luta commendantur adversus speciales morbos auxilia, si empirice in usum ducta fuerint, magis nocent quam prosint, quod constat de praepostera mercurialium administratione adversus syphilidem, de intempestivo corticis peruviani usu ad febres debellandas intermittentes.

VII. Omnia autem medicamenta, revocari possunt ad therapeutica, sive officinalia: diaetetica: chirurgica: moralia: quibus addunt *physica*, sic dicta, seu *mechanica*.

VIII. Therapeutica dividuntur in *universalia* et *topica*, prout incitamentum afficiunt, vel locales dumtaxat effectus producunt: in *interna* et *externa*, prout intus administrantur, vel extus admoventur: animadvertere autem praestat, non omnia interna esse universalia, vel externa localia; sunt enim quae usui externo cedunt, et universales effectus producunt, ut unctiones mercuriales, ex iodii, vel sulphuris praeparatis, ut balnea: et e converso sunt interna, quae nisi topicam actionem producunt ut clisteres emollientes, ad exemplum.

IX. Ad remedia universalia referuntur:

1° *Nervina* illa nimirum pharmaca, quae suos

praecipuos effectus prompte edunt super nervorum proprietates, eorum sensibilitatem aut excitando, aut torpefaciendo; vel motus etiam alienos inducendo in fibra contractili, nervorum influxu et potentia mutatis: huc spectant assa foetida, camphora, ammoniaca, aetheres, moschus, similia inter incitantia, quae stimulantia *diffusiva* etiam appellantur: atropa belladonna, hyosciami herba et semina, stramonium, alia inter deprimentia.

X. 2° *Roborantia, cardiaca vel tonica, stimulantia permanentia* etiam appellata, quae tonum seu robur fibrae impertiri valent, atque atoniae succurrunt: corticem peruvianum tonicorum principem habemus.

XI. 3° *Calefacientia*, quae vel temperiem augere valent, aut ob vim stimulantem cuius effectus in ventriculo sint manifesti, caloris sensum impertiuntur: aromata huc attinent.

XII. 4° *Analeptica seu nutrientia*, illa videlicet quae assimilationis processum subeunt, et corporis iacturas reparare valent, ut lac, gelatina, iusculum, osmazoma inter animales substantias, gluten, focula amylacea inter vegetalium educta.

XIII. 5° *Incrassantia* a veteribus dicta illa pharmaca, quae iuxta acceptas doctrinas, crasim sanguinis emendare valent, et sic occurrere dyscrasiae scorbuticae, vel pituitosae: haec *plastisantia* a nuperioribus appellari solent.

XIV. 6° *Alterantia*, quae nimirum promptam mutationem, tumultuariam dixerim, producunt neque incitando, neque deprimendo; uti esset aqua fri-

gida in faciem inspersa, cuius ope deliquiis occurrere solemus.

XV. 7° Praeter recensita, ad universalia pariter remedia referenda amplissima classis remediorum deprimentium seu contrastimulantium, quae dividuntur in *contrastimulantia directa*, et *indirecta*.

XVI. Directa illa habentur contrastimulantia, quae per propriam vim incitamentum infirmare valent, et effectus effectibus plane oppositos producere, quos stimulantia gignunt: hoc sensu a plerisque inficiantur.

XVII. Revera cum omnes potentiae quae super fibram organicam, vitalitate praeditam, aliquam exerunt actionem, necesse debeant aliquem motum in ipsa inducere, motus quidem inducti validiores esse poterunt, aut infirmiores, promptius aut tardius excitari, celeriores absolvi, aut lentiores exequi, sed motus in se semper iidem erunt: fibra quippe iuxta propriam organicam compagem, intimioremque structurae molitionem nerveo influxui pro variae originis quos recipit nervos aliter vel aliter subiecta, et contractilitate, aut organica aut animali proinde praedita, aut simplici motilitate, ut aiunt, instructa, capax non est edere motus alienos ab iis ad quos edendos est a natura comparata; ita fibra muscularis contractilitate gaudet et motus quos edere valet erunt semper contractiones; relaxatio enim nihil aliud est nisi contractionis cessatio, vel aequius altera est motus contractilis absoluti pars, per quam resilit fibra prius contracta, ut ad pristinum restituatur (fibra quippe non est

in relaxatione passiva): *anticontractio* autem locum habere nequit, et mens nequidem *anticontractilitatis* vel *anticontractionis* ideam efformare sibi potest. Quod de fibra musculari, de qualibet organica fibra dicendum: ergo *contrastimulantia*, hoc sensu haudquaquam admittenda.

XVIII. Quare si rem attente pensitemus, a vero alienam prorsus non esse, vel saltem neque severo cilio absolute damnandam, neque derisui et ludibrio committendam, ut a nuperis solet, BRUNONIS doctrinam videri arbitramur circa potentiarum agendi rationem, qui omnes potentias veluti totidem stimulos considerat, et totum discrimen in gradu tantum constituit, ut stimuli alii sint *naturales*, alii *excessivi*, alii demum *defectivi*.

XIX. Quum tamen idea *stimulorum defectivorum* contradictionem manifestam exhibeat, quatenus quid additionis et subtractionis in se implicet atque includat et proinde absurda appareat: non potuerunt huic BRUNONIANAE doctrinae se se adscribi summi Itali viri IOANNES RASORIUS, BORDA, BONDIOLI, GUANI, RUBINI, FANZAGO, atque TOMMASINI, qui cum observaverint adesse potentias quae directe debilitatis statum inferunt, et effectus edunt plane oppositos effectibus productis a stimnlorum actione, quaeque, ut ait MANTOVANI, destruere valent stimulorum effectus, dum a stimulis ipsarum et effectus destrui mutuo patiuntur: hinc fundamenta iecerunt *novae doctrinae contrastimulisticae*, et *contrastimulantia* huiusmodi agentia appellarunt: quum autem doctrina in Italia hac nostra sua habuerit na-

taliam, *novam doctrinam Italianam* iure meritoque dicta est, pluresque habuit, et habet fautores.

XX. RASORIO, quem doctrinae auctorem salutamus, viam quadrantenus iam aperuerat summum illud ERASMI DARWINII ingenium, qui in eius *zoonomia*, quo in opere omnes viventis oeconomiae leges dum expendit, ratus omnium medicamentarum actionem non posse cum BRUNONE ad unicam actionem stimulantem referri, medicamenta in septem classes partitus est, quorum postrema a remediis *torpentibus* constituitur, quibus facultatem tribuit imminuere exercitium motuum irritativorum, et dolorem auferre ab eorumdem excessu productum.

XXI. Nos vero, ab absoluto dualismo pathologico utut recedentes, tamen in morbis universalibus sive simpliciter dynamicis; sive diathesicodynamicis, idest quorum diathesis a localis processus irradiatione producitur et fovetur, incitamentum perpetuo excessu, aut defectu peccare, nequimus non admittere remedia quae directe deprimentem exerant vim.

XXII. De vocabulo itaque minus solliciti, appellamus *deprimentia*, *hyposthenisantia*, vel *contrastimulantia directa* illa pharmaca, quae sive electivo modo super cerebrum, spinalem medullam, aut centra ganglionaria suam exerant vim, talem in praestantissimis organis inducere valent mutationem, ut innervationis inde imminuantur, infringantur, aut moderentur effectus: vel etiam quae sanguinis viam ineunt, assimilationis processui subiiciuntur, et sic eam in chaemico-organico-dynamica fibrae intima mixtione mutationem inferant, ut vitales inde vires

manifeste deprimantur infra illum gradum ad quem evectae erant ante adhibiti remedii perhibitionem.

XXIII. Indirecta illa dicuntur, quae deprimentes effectus producunt, quatenus stimulos subtrahant sive naturales, sive excessivos, sive demum peregrinos: sanguinis detractiones, tenebrae, frigus, diaeta severior huc attinent.

XXIV. Ad deprimentia proinde referri commode queunt *refrigerantia*, illa, videlicet, quae calorem subducunt: uti essent salia neutra solubilia ventriculo admissa, quae cum ut solvantur calorigi copiam exposcant, caloricum idcirco a ventriculi parietibus arripiunt.

XXV. Refrigerantes quoque effectus, saltem topice: quaedam stimulantia directa extus adhibita producunt, propter volatilitatem qua pollent, ita ut dum avolant ad auras, caloricum detrahant a parte cui admota fuere: alkool, aetheres, ammoniaca, camphora huius sunt loci.

XXVI. *Attenuantia* demum a pathologiae humoralis patronis illa dicebantur, quae crasin sanguinis attenuare valent sanguinemque ipsum diluere, et dyscrasiae proinde phlogisticae occurrere: haec deplastizantia a Neotericis appellari consuescunt.

XXVII. Quum porro sanguinis aliorumque humorum dyscrasiae, acrimoniae, vel diatheses sic dictae morbosae, nequeant in hodierno pathologiae organico-dynamicae lumine spectari nisi ut morborum effectus, vel eorumdem causae modo praedisponentes, modo determinantes, numquam autem efficientes, cousequitur inde remedia super solida

suos effectus primitus exerere, ut mutatis solidorum conditionibus, valeant sic humorum vitiis quoque mederi.

XXVIII. Cave demum ne *sedantia* cum *hyposthenisantibus* confundas: *sedantia* enim illa dicuntur quae nervi systematis tumultus turbasque proteiformes compescere, vel symptomatum acerbicatem lenire, vel demum dolorum vehementiam mitigare valent. Non omnia itaque *sedantia* deprimentem vim dynamicam possident: opium sane sedat; torpescit: opium tamen mehercule non deprimit.

XXIX. Si cum sedante virtute copuletur etiam potestas somnum conciliandi tunc *narcotica* audiunt, *somnifera*, *ipnotica*, aut *paregorica*.

XXX. *Evacuantium* nomine illa veniunt maximae utilitatis medicamenta, quibus in omnium generatim morborum curatione ineunda, vix carere possumus, ut materiales eorumdem expellantur causae. Sunt autem praecipue *emetica*, *purgantia*, et *anthelmintica*: quibus accedunt *lithontriptica*, *carminantia*, et *secretiva*.

XXXI. *Emetica* sunt illa quae motum antiperistalticum ventriculi excitant, et sic per vomitum, quae ventriculo continentur evacuari patiuntur.

XXXII. *Purgantia* illa dicuntur, quae sive ventriculi et intestinorum peristalticum motum excitent, sive relaxando agant, sive demum glandulas muciparas ad uberiores secretionem sollicitent, copiosas easque repetitas alvi deiectiones promoveant. Dividuntur autem in *drastica*, *eccoprotica*, *hydragoga* et *colagoga*.

XXXIII. *Drastica* seu *fortiora*, quae *hypercathartica* etiam dicuntur, promptas copiosas, crebras, plures evacuationes producunt, non sine torminibus, et irritantem proinde vim in intestinis exercent: cum iis caute mercandum, cavendum vero, vigente phlogosi gastro-enterica.

XXXIV. *Eccoprotica* seu *mitiora*, illa appellari consuescunt, quae blandas alvi evacuationes sollicitant sine torminibus, et refrigerantem vim possident, ut pulpa cassiae, pulpa tamarindorum, manna, salia neutra.

XXXV. *Hydragoga* illa sunt, quae serosas, *colagoga* quae biliosas alvi deiectiones cient.

XXXVI. Evacuantia, quae susdeque alvum movent vomitum nimirum et catharsim excitando, *emeto cathartorum* nomine designantur.

XXXVII. *Anthelminthica*, sive *vermifuga* illa audiunt pharmaca, in quibus, experientia duce, vis inest vermes enecandi, atque ab intestinis expellendi.

XXXVIII. *Lithontriptica*, quae calculos urinarios valent dissolvere, ut sic terreosalinae materies quibus constant, cum lotio eliminantur: utinam effectus speciosae virtuti semper responderent!

XXXIX. *Carminantia*, *carminativa* vel *antiflatulenta* illa dicuntur medicamenta quibus vim tribuunt aëriiformium gaz in ventriculo aut intestinis evolverum eliminationem provocare. Quicumque autem considerat flatuum evolutionem aliquando pendere a prava ingestorum qualitate, vel a praepostero eorum usu, a neglecta vel imperfecta ma-

sticatione, alias vero a praeternaturali et quidem multiplici viscerum chylo-poieticorum conditione a deficientibus, exuberantibus aut vitiatis saliva, succo gastrico, pancreatico, bile, et alias demum ab animi pathematibus, a severis studiis, a celebrato coitu, a suscepto balneo quo tempore alimentorum absolvi-tur digestio, quae omnia digestionis opus pessum-dare valent, is facile concedet, carminativam vim portendere oportere agentia inter se dissita, dum-modo peculiaribus accommodentur adiunctis.

XL. Nullo porro non tempore medicamenta se observasse opinati sunt veteres, quae peculiarem actuositatem super singula organa secretoria, aut apparatus alicui secretioni dicatos exercerent, ut quot adsunt secretiones excretionesve, tot admitterent remedia *secretiva*: et proinde *errhina* seu *ptarmica* illa appellarunt, quae sternutationem promovent, et sic muci nasalis secretionem adaugent: *scialagoga* quae glandularum salivalium actionem excitant, et uberiores salivae affluxum ad os alliciunt: *bechica* seu *expectorantia* quae catarrhi pectoris elaborationi et eliminationi favent: *errhina* porro, *scialagoga* et *bechica* generico *apophlematisantium* nomine etiam designantur. Quae lactis secretionem promovent, *galactophora*: quae perspirabile cutaneum et sudorem aut excitant, aut revocant suppressum, *diaphoretica*: quae demum urinae secretionem, atque excretionem ciere valent, *diuretica* dicta sunt.

XLI. Ast in hisce admittendis medicamentorum viribus veteres non parum hallucinatos fuisse, fa-

teri aequum est. Organa sane peculiaribus secretionibus dicata, iisdem constant organico-chemicis elementis utut in intima eorumdem mixtione, peculiari et varia in singulis ratione dispositis, quibus reliquae efficiuntur corporis partes, iisdemque dynamismi legibus subiiciuntur; hinc iisdem patere debent morborum alterationibus iisdemque potentiis therapeuticis pari affici ratione, et proinde nulla pharmaca absolute *secretiva* admittenda, et e converso omnia agentia therapeutica, iuxta adiunctorum varietatem, possunt equidem varias tum secretiones, cum excretiones promovere, licet diversos, immo et oppositos effectus super dynamico-organicas organorum secernentium proprietates exerant.

XLII. Clariorem ne delucidationem exoptas?

Non diffitemur nos maximam benemultis in morborum adiunctis utilitatem pharmaca secretiva polliceri: in morbis sane a suppresso cutaneo perspirabili ortis, in difficili exanthematum eruptione, in eorum retrocessione, diaphoretica saepe conducunt: imminente crisi per sudorem, per exanthema ad cutem erupturum, per urinas, aut per expectorationem, diaphoreticis, diureticis, vel expectorantibus in usum ductis, naturae conatus coadiuvare satagimus, et morbi sic apprime resolvuntur. Id unum contendimus, inter diaphoretica, diuretica et bechica adesse potentias quae incitantem, alias quae deprimentem actionem exerunt, alias demum quae per antagonismum memoratos portendunt effectus, ita ut iuxta diathesis varietatem, iuxta variam conditionis pathologicae intimam naturam, et iuxta cau-

sarum remotarum compertam agendi rationem, experti et sagacis sit Clinici, diversa seligere medicamenta, quae uniuscuiusque casus opportunitati aptentur: nulla quippe *secretiva absoluta*.

XLIII. Ex hisce facile elucescit quid de clarissimi IACOMINII circa diuretica sententia censendum sit, qui sola hyposthenisiantia cardiaco-vascularia diureticam vim exercere posse constituit. Hoc vero ut probet, sic ratiocinatur: renum structura non est glandularis, sed unice vascularis, tubulosa; ergo renes non sunt, organa secretoria, renes cribris potius aequiparandi, qui permittunt passiva ratione ut sanguis arteriosus deponat in eorum tubulis materialia inassimilabilia quae in ipso continentur, quaeque in superfluo aqueo principio soluta e corpore eliminantur. Hac posita doctrina, quo magis, subdit, relaxati sunt tubuli sive arteriosi, sive excernentes, eo maior urinarum copia: aucta e converso eorum actuositate constringuntur tubuli, et urinarum copia imminui necesse debet, et sane sub motu violento, in aestivis maxime elatis ardoribus, a spirituosorum abusu, vigente orgasmo febrili, vigente, verbo, conditione hypersthenica, imminuitur lotium: cuius copia uberius evadit sub hyemali rigore, a pathematibus deprimentibus, sola quiete, potionibus aqueis exhibitis, adhibitis balneis tepentibus, nec non remediis refrigerantibus in usum ductis, quae omnia hyposthenisiantem vim angiocardiacam exercent. Quae sententia quantum a vera recedat, non est cur dicamus; renes enim organa sistunt secretoria; urina in ipsis elaboratur per veram se-

cretionem, quo in opere renes mehercle activi, et proinde non aliter ac caeterorum, huius pariter humoris secretio aut excretio adaugeri aut immi-
nui patitur modo ab orgasmo, modo a laxitate, quemadmodum etiam a qualibet organica partium operi dicatarum alteratione, aut a mechanico obice in excretoriis viis, ita ut pro varietate causarum, aliter vel aliter effectibus occurrere expediat.

XLIV. Licet porro menstrua ad secretiones non spectent quum tamen mensium fluxus ad excreta referri soleat, consueverunt inde inter secreta medicamenta collocare *emmenagoga*, quo nomine veniunt quae catamaeniorum fluxum post pubertatis epocam non apparentem provocare, silentem restituere, parciorem uberiores reddere, laboriosum faciliorem facere valent: quum vero hoc naturae beneficium desit, parcius habeatur, aut laboriose contingat ab organico-dynamica uteri morbosa conditione, quae opposita esse potest, et benemultis in adiunctis amenorrhoea sit secundaria, vel aliorum morborum symptoma sit, consequitur inde *emmenagoga absoluta* pariter haud esse admittenda, et inter *emmenagoga* eminere *martialia*, *secalem cornutum* praeter *balnea tepentia* et *sanguinis detractiones*, quae hyposthenisantem vim exercent, quemadmodum etiam effectum *emmenagogo* non carent *calamus aromaticus*, *iuniperus sabina*, *crocus orientalis*, *myrrha*, *coccinilla*, *marrubium* aliaque plura quibus iure vim dynamicam incitantem tribuunt.

XLV. *Antidota* illa vocantur medicamenta quae in animali oeconomia effectus edere valent opposi-

tos perniciosis effectibus inductis a venefica ingesta, vel absorpta substantia.

XLVI. *Alexipharmaca*, quae agunt in ipsum veneni corpus, ipsum destruendo, decomponendo, aut chemice mutando ut non amplius ad instar veneni agat.

XLVII. Aetheres, ammoniaci, aliaque incitantia summe diffusibilia sunt *antidota* in veneficio ab acido hydrocyanico, a datura stramonio, aliisque contrastimulantibus vitae vi infensis. Magnesia autem, calx, ammoniaca ipsa ut alkali, *alexipharmaca* sunt in veneficio ab ingestis acidis, ex eo quod salia neutra exurgant, quae venefica non sunt.

XLVIII. *Antilissa* pharmaca appellantur, quae tum rabidorum animalium, cum morsui viperarum, et serpentum adversantur. Fictitia eorum existentia.

XLIX. *Febrifuga*, vel etiam *accessifuga*, *antiperiodica* illa, quae febres intermittentes, aliasque periodicas regulares, vel etiam irregulares affectiones fugare valent.

L. *Antisymphilitica*, syphiliticam luem, omnesque eius sequelas, et morbos variae formae, variaeque sedis, qui a syphilitico viru foveantur radicitus curare valent.

LI. *Antiscorbutica* curant scorbutum, et omnes morbos, qui a diatesi, sic dicta, scorbutica, sustinentur.

LII. *Antiscrophulosa* specialem aliquam possident vim, ut scrophulas non modo dissipare valeant, sed maximam etiam polliceantur utilitatem in omnibus affectionibus, quae a scrophuloso prin-

cipio sustentur, vel quae manifestantur in iis, qui sic dicta, diathesi scrophulosa laborant, vel qui a nativitate haereditariam ad scrophulas praedispositionem receperunt.

LIII. *Antispasmodicorum* nomine illa designantur medicamenta, quae spasmos sedare valent: et quidem dicuntur *anthysterica*, *antiepileptica*, et ita porro, prout prosunt in hysteriae insultibus, vel epilepsiae accessus mitigare, rariores reddere, vel penitus profligare valent: ast sicuti compertum est, spasmos generatim omnes alios esse ab hypersthenia, alios ab hyposthenia, alios demum ab irritatione, consequitur inde in antispasmodicorum censu collocari posse remedia stimulantia, deprimentia, et ipsa irritantia, proindeque nullum esse pharmacum, quod per se vere antispasmodicum appellari possit.

LIV. *Aphrodisiaca* illa dicuntur, quae veneris oestrum excitare valent, sive virilem potestatem impertiendo, sive foeminarum sterilitati occurrendo. *Antiaphrodisiaca* e converso, quae excessivum veneris desiderium in utroque sexu compescere observantur.

LV. *Antiseptica* audiunt illa pharmaca, quae putredini obversantur: ast sicuti in vivente corpore putredo locum non habet, nisi demto aut imminuto vitalitatis influxu, humores legibus physicis, chemicisve obediant, hinc *antiseptica* illa habenda quae normalem conditionem solidis restituere valent.

LVI. *Deobstruentia*, *aperientia*, *aperitiva*, vel etiam *resolventia* illa habentur, quae licet multiplici ratione agant pro adiunctorum, et causarum varietate, tamen cum utilitate adhibentur ad resolvendas

viscerum durities, et sic obstructionibus, infarctibus, et hypertrophiis praesertim opitulantur.

LVII. Quum adversae fortunae aura, tristes cogitationes, nimia studia, male actorum conscientia, amor, invidia, odium, ira, ambitio, avaritia, nimia etiam laetitia, quilibet verbo animi affectus non coërciti, eiusve emotiones, aut mentis nimiae contentiones, totidem morborum causas sistant, quibus misera Adami progenies plecti solet: patet inde maximi et esse facienda *auxilia moralia*: et sane quanti valeant hisce in adiunctis philosophiae moralis praecepta, quanti valeat religio, quae unice in rebus adversis solatium largitur, et qua derelicta vitae taedium consequitur: quantum prosint amicorum officia; quam miros salutares effectus saepe edant musicales concentus, omnes noscunt Medici, qui una simul Philosophi hisce praesidiis opportune uti sciunt.

LVIII. Auxiliis autem moralibus non unice tribuimus vim stimulantem, aut deprimentem: sicuti enim animi affectus nequeunt absolute partiri in stimulantes et deprimentes, singulis quippe peculiaris est agendi ratio supra centra nervea, ita pariter auxilia moralia horum effectibus opponenda peculiarem agendi rationem praeseferre opinamur, quae accedit quidem ad stimulantem, vel ad deprimentem, imo alterutram complectitur, intereadum *peculiaris, sui generis* est reapse habenda.

LIX. De magnetismo animali silemus; quaelibet enim de eo proferuntur, sunt adeo incerta, ut vix ullam in medicina rationali fiduciam mereantur.

LX. Si remediorum effectus circumscripti tantum observentur in parte cui applicita fuere, *topica*, seu *localia* appellari consuescunt.

LXI. Inter haec praecipuam merentur animadversionem *irritantia*: hoc vocabulo illas omnes designamus potentias, quae, sive mechanico, sive chemico, sive physico-chemico modo, sive demum alia abdita, incomperta, neque adeo facile definienda ratione, a mechanica et physico-chemica omnino diversa, in corporis viventis partes immediate agentes, textuum integritati officiunt, eorumque existendi modum in mutua molecularum relatione alterant, ut sensilitatis et contractilitatis pervertentur inde facultates, functionumque perturbetur exercitium, ita tamen ut si incitamentum afficiatur, non *quantitative* sed *qualitative* tantum et localiter affectum observetur.

LXII. Haec facultas stimulantibus aequae ac contrastimulantibus plerisque potentiis communis est; et sane plures sunt contrastimulantes substantiae, quae localibus suis effectibus adeo irritantes evadunt, ut pro stimulantibus imponerent, nisi adeo patenter universae animalis oeconomiae vires infringerent: a nitro, a digitali concitatissimos cordis arteriarumque motus minui et coërceri posse nemo dubitat unus, intereadum a prioris usu vesicae, et urethrae, a digitali ventriculi ortae irritationes saepe vetant ne utpote contrastimulantia in usum ducantur.

LXIII. Vis irritans cum stimulante non confundenda; stimulantia enim generales produnt effectus, vel saltem locales eorum editi effectus non sunt

in ratione universalis actionis, quae eos aliquando praecedit: opium validissimum stimulorum vix irritans: nitrum contrastimulorum fortasse princeps, valde irritans: stimuli vires addunt quin molestiam parians etiam in partibus super quas electivam exerunt vim: irritantia e converso molestiam edunt, dolorem pariunt, perturbant, quin incitent; adsunt potentiae certe neque incitantes, neque deprimentes, sed incongruae pro aliquarum partium specifico sentiendi modo: sanguinis gutta in tracheam illapsa, bilis agens in sanguinis vias, lac vel urina si in oculos agant, quatenus ad conjunctivae contactum perveniunt irritamentum inferunt permolestum, nocensque: sunt tamen humores nostri corporis inquilini, quibus vis dinamica neque incitans neque deprimens tribui potest.

LXIV. Hisce adde si plures stimuli simul concurrant, eorum actionem eo semper maiorem fieri: si plura vero irritantia corpori applicentur, alterum alterius effectus destruit, aut certe minores reddit.

LXV. Irritantis potentiae effectus ad dissitas etiam corporis partes per consensum propagari quidem poterunt, ipsasque, etiam irritare, et consensualia excitare phaenomena, quin totius corporis incitamentum *quantitative* muletur.

LXVI. In tenuissimas particulas divisa substantia irritans, absorpta, et ad varias corporis partes delata, tot partiales irritatiunculas excitare valet, quot sunt organa, immo quot fortasse sunt puncta ad quorum contactum pervenit, ut irritationum par-

tialium summa atque complexus pro actione dinamica imponat, quemadmodum in mercuriali et iodico morbo contingere observamus: huiuscemodi actionem *perturbatricem* appellamus. Adiathesicum autem esse in universo corpore excitum a potentia perturbatrice tumultum, vel ex eo probatur, quod, sublata causa, quilibet conticescat effectus.

LXVII. Ad remedia insuper localia referri merentur *demulcentia*, quae nimirum mucilaginosi, albuminosi, amylacei, aquei, vel oleosi scatent principiis, et muci artificialis vices gerunt in membranarum, praecipue mucosarum irritationibus valde proficua, sive ore detineantur sive ingerantur, sive demum in rectum, vaginam aut urethrae iniiciantur canalem; gummi, hydroleum, dactyli, ficus, multaque poma et fructus qui saccharo scatent vel mucilagine huius sunt loci, ne recenseamus oryzae decoctum, hordei, avenae, furfuris aliaque benemulta.

LXVIII. *Antagonistica* illa dicuntur, quae irritationem localem in parte corporis ut plurimum externa inducunt, qua suborta, internae affectiones irritativae, subphlogisticae, aut etiam humorales non parum levare observantur: vocantur etiam *revellentia*.

LXIX. Ad revellentia spectant *rubefacientia*, quae cutis ruborem tantum producunt excito *erythema*: *vesicantia*, quae cuticulam e subposita cute elevare valent vesicae ad instar sero repletae: *pustulantia*, sive *eruptiva*, quae originem praebent pustularum, papularum, aut phlyctaenarum eruptioni:

caustica demum, *escarotica*, *cateretica*, vel *corrosiva*, quae ob maximam acritatem organicos textus chemica ratione decomponere, destruere, corrodere valent. Haec postrema, cum eo adhibentur consilio, eaque arte, ut pilos a superficie cutanea auferant, vocantur tunc *psilotrica*, *depilatoria*.

LXX. *Adstringentia* agunt super textuum proprietates fibram corrugando, crispando, breviorē, rigidiorēque reddendo: in profluviiis adhibita, ut praeternaturales coërceantur humorum fluxus, *styptica* tunc ex effectibus appellari solent, speciatim vero *haemostaticorum* nomen assumunt, quum in haemorrhagiis opem ferunt. Adstringentibus opponuntur *relaxantia*, seu *emollientia*.

LXXI. Quid *exsiccantium*, vel *humectantium* nomine sit intelligendum, ab ipsismet vocabulis patet.

LXXII. *Consolidantia* illa appellantur pharmaceutica agentia, quae extus admota, textuum adhaesioni favent in ulcerationibus, et qualibet continui solutione, ut sic celerior, et bonae indolis cicatrix efformetur, et quidem *vulneraria*, *antivulneraria* aequius appellanda, dicuntur quae in ulceribus et vulneribus partium mollium prosunt: *detersiva* si ad detergendam tantum ulcerum superficiem adhibeantur: *catagmatica* quae ad ossa sive connectenda, sive consolidanda in fracturis (licet perperam) fuere commendata: *antigangraenosa* quae gangraenae processui vel progressui adversantur: *sarcotica* demum quae textum a gangraena destructorum reproductionem coadiuvant promoventque.

LXXIII. Ne manca remediorum enumeratio eva-

dat, *amuleta* adhuc recensenda. Qua de re, si vulgi ignorantia commiserationis, proinde et indulgentiae est digna; excultos non deesse viros, qui nostra hac aetate *amuletis* fiduciam tribuant, risum non modo, sed indignationem et revera movet. Corpora electricis aut magneticis proprietatibus praedita ad corporis contactum collocata agere concedimus: sed non agere ut *amuleta* quisque facile perspicit. Idem dicendum de substantiis odoris, quae si suspensae alicui corporis parti gerantur, aliquot queunt effectus edere, ut moschus ad exemplum, adversus nervei systematis morbos. *Amuleta* interim proprie dicta, quae prophylactica vi gaudeant adversus pestem, choleram indicum et ita porro, fabula est.

LXXIV. Illud denique non praetereundum locales adesse morbos, qui probe curantur dynamicis compensationibus in usum ductis, sicuti pariter a remediis topice admotis universales saepe effectus obtinere datum est: hirudines, cucurbitulae, acupunctura sint ad exemplum.

PHARMACOLOGIA GENERALIS

CAPUT IV.

PHARMACOGNOSIS.

I. Inexhaustus remediorum quum sit fons, atque ab omnibus naturae productionibus ad organicum vel inorganicum regnum spectantibus auxilia queant aegrotantibus suppeditari: quamnam, quaeso, viam tenere pharmacologus debet, quibusnam praeceptis aut regulis inniti, ut substantias aliqua medica efficacitate praestantes ab inertibus distinguere valeat, priores inter se distinguere atque medicum in usum convertere, caeteras vero reiicere?

II. Id praestat *Pharmacognosis* quam illam esse diximus pharmacologiae partem, quae ad remediorum notionem ducit.

III. Hoc autem ut assequatur pharmacologus considerare debet 1° naturales notas, per quas qui

nobili impulsu ducti naturae secreta rimari susceperunt, ac vix dicibili patientia singula accurate animadvertentes, ita affabre allaborarunt ut animalia et vegetabilia non modo ad quasdam reduxerint familias, verum etiam et haec et fossilia in classes, ordines, genera, species ac varietates accurate distinxerint: quapropter a botanices fontibus quoad vegetabilia, quae copiosiore et magis momentosam materiei medicae suppellectilem suppeditant; ab illis zoologiae quoad animalia, ac demum a geologia, nec non mineralogia quoad ea quae ad fossilium attinent provinciam, lumina depromere debet opportuna: quibus in scientiis proinde plane peregrinus non sit, qui pharmacologiae studium aggreditur.

IV. Ad cognoscendas insuper substantias officinales notitia ducit proprietatum physicarum: ab earumdem quippe mole, configuratione, colore, consistencia, pondere, odore, ac sapore, peritis non modo quamlibet officinalem substantiam cognoscere, verum etiam ab affinibus distinguere ne fraudes inscitia aut malitia in commercio patrentur, ac demum bonam aut pravam ipsarum qualitatem determinare datum est.

V. Utut autem botanici plantarum characteres, nec non physicae corporum proprietates maximum pharmacognosi praestent adiuumentum, ne tamen sat tutum perhibeant criterium, longe abesse fateri aequum est.

VI. A characterum sane naturalium similitudine virium etiam medicarum convenientiam derivare

nequimus: in omnibus revera vegetabilium familiis, quibus generalis quaedam indita est proprietas aut emolliendi, aut nutriendi, aut stimulandi, iacet species una aut altera, quae ob oppositos effectus illud penitus destruit, quod affulserat analogiae argumentum: sic inter solanaceas suspectissimam sobolem extollitur, ut optimum alimentum solani tuberosi species: inter gramina farinacea et nutritioni aptissima lolium valde pertimescendum adnumeratur: umbellatae daucum carotam complectuntur innocuam stirpem, conium maculatum infensissimam, ferulam, et angelicam, quae licet non infensae a se invicem non modo, sed praesertim a dauco, et a conio medica valdopere discrepant vi: ad pentandriam trigyniam spectant sambucus, et rhus, ad polyandriam monogyniam papaver et cambogia, quae utraeque corolla instruuntur tetrapetala: allata itaque sat evincunt botanicam nos ducere ad cognoscendas stirpes ac determinandas officinales iam notas, haudquaquam vero argumentum ab affinitatibus botanicis desumptum ad actionis analogiam statuendam opportunum esse ducendum.

VII. An tutiori via remediorum efficientiam assequi sensuum ope datum erit? Natura ecquidem sensuum organis animalia instruxit, quae veluti vigiles excubiae illorum incolumitati prospicerent, et bruta instinctu ducta olfactus ope nocuas ab innocuis substantiis distinguere valent, et sic de iis quae sint aut refugiendae aut capessendae commonefiunt: gustus pariter in primis nos monet de

acritate, causticitate, amaritie, stipticitate, insipiditate, quae cum pendeant ab impressionibus supra sensilitatem et contractilitatem palati, linguae, oris, substantiarum explorandarum agendi rationem quadantenus revelant.

VIII. Ast in tanta substantiarum multitudine qua locupletata materies medica est, inanis spes remedia sensuum ope *a priori* dignoscendi! Ianua tantum laboriosis atque assiduis observatoribus vix aperta: qui comparatione praesertim utuntur, ut reconditam rerum naturam sensuum ope detegere valeant. Saepe vero decipiuntur et ipsi.

IX. Sensus insuper saepe sunt fallaces: sed demus etiam et integros et sanos ipsos esse: quis inficiabitur tamen inter substantias amaras, quae generatim tonum ac robur ventriculo impertiuntur, appetitum excitant, digestioni favent, adesse amarissimas, quae nauseam vomitumque promovent aut veneficam portandunt vim? Quis ignorat inter dulces et mucilaginosas alias enutrire, alias relaxare?

X. Evictum itaque est a medicamentorum neque odore, neque sapore tutum de eorumdem agendi ratione iudicium ferri posse. Idem dicendum de colore aliisque physicis proprietatibus, ad quas in pharmacologia speciali maxime attendere praestat, ut cognoscantur substantiae legitimae ab affinibus aut sophisticis, cum quibus commisceri, aut quarum unae aliis substitui consuescunt: haudquaquam vero ad detegendas abditas medicamentorum vires sat opportunum per se suppeditare praesidium.

XI. Licet porro dudum receptum sit *gummi ge-*

neraliter lenire : *resinas* irritationem producere : *olea pinguia* relaxare et demulcere : *essentia* labantes aut lapsas erigere vires : *salia neutra* renum et intestinorum actionem promovere : *aromata* roborare ac calefacere : semel ac nuperior chemia magis aptis reagentibus usa eo pervenit ut corpora in totidem principiis, quibus constant, resolvere ac abdita illa detegere, quibus peculiare impositae a natura sunt vires didicerit, pharmacognosis profecto novum habuit praesidium, illudque minus incertum ut remedia a remediis distinguere valeret, singulisque suam privam vim assignare.

XII. Ast utinam hoc praestaret chemia absque errandi formidine ! Verumtamen haec utut laudabilia sint et ad amplificandam, exornandamque scientiam non parum contulerint, et conferant ; hisce tamen lucubrationibus adiuti tuto remediorum efficientiam statuere non hactenus valemus ; et sane quotidie nova chemica reperta indaginum praecedentium fallaciam revelant : *parillina* iuxta experimenta a Cl. PALLOTTA in se ipso instituta depri mentem vim exercet, intereadum a salsaparilla cordis arteriarumque motus adaugeri, animale evehi temperiem, hyperincitationis, verbo, phoenomena exoriri indubiis veterum, nuperiorumque observationibus evictum.

XIII. Hisce adde :

1. Plures esse substantias, et quidem actuosas, quae subtiles chemicorum indagine effugiunt : ita, si homines morentur in cubiculo clauso, in quo substratae fuerint recentes hyosciami, stramonii,

atropae herbae ut exsiccentur, experiri consuescunt capitis obnubilationes, temulentiam, sensuum hebetudinem, virium infirmitatem, quae virulentiae phenomena a manantibus earumdem effluviis repetenda, neque hyosciaminae, neque daturinae, neque atropinae principiis fixis tribui queunt:

2. Per analysim quaedam substantiarum organicarum elementa non erui, sed dissipari:

3. Ex principiorum earumdem connubio cum corporibus adhibitis ad analysim peragendam nova emergere producta, quae in corpore explorato haudquaquam aderant. Incertum itaque dicendum criterium chemicum per se ad cognoscenda pharmaca, praesertim vero ad eruendam eorum agendi rationem in animali oeconomia.

XIV. Quum itaque neque naturales notae, neque proprietatum physicarum examen, neque chemicorum inquisitiones sat tutum pharmacognosticum criterium perhibeant; nullo non tempore tum sollertes rerum naturae scrutatores, cum summi in medendi arte viri, experimentorum viam inire, laudabili consilio, arbitrati sunt, ut sic factis inhaerentes, a veritate quo minus fieri potest, recederent.

XV. Experimenta autem instituuntur vel super corpora mortua: vel super humores a viventibus detractos: vel super brutorum corpora integra: laesa: vel demum super homines sanos: vel morbis affectos.

XVI. Ab experimentis super textus mortuos institutis nullum firmum inferre licet iudicium: effectus enim mere physici aut chemici producuntur,

qui non parum abludunt ab iis qui locum habere debent super textus qui sub dynamismi imperio sunt constituti.

XVII. Idem dicendum de iis quae super humores capiuntur a viventibus detractos: humores quippe vita non gaudent propria, et integra donantur crasi, vel dyscrasia laborant in viventibus pro varia solidorum conditione a quibus elaborantur, perficiuntur, in motum adiguntur.

XVIII. Ergo ne, sane, ex eo quod addito nitrate potassae sanguini e vena detracto, ex chemicarum affinitatum lege eiusdem praepediatur coagulum inferre licet de nitratis potassae vi deplastisante in sanguine ipso dum intra vasa contentus in circuitum adigitur, et dynamismi subiicitur imperio? Haudquaquam profecto.

XIX. Quum porro pharmacorum potentialis actuositas sit in ratione composita earumdem intrinsicarum proprietatum, et fibrae organico-viventis susceptibilitatis ad eam experiendam, quumque haec ipsa susceptibilitas ab illius organico contextu et dynamismi vel gradu, vel ratione sit repetenda: consequitur inde super viventium textus et organa, experimenta aequius capienda fore, ut a constantibus inductis mutationibus, et adhibitae potentiae notio elucescat, et eiusdem agendi ratio statuatur confirmeturque.

XX. Brutorum viventium corpora, quae superioris dicuntur ordinis, in quibus nimirum tum textuum compages magis accedit ad humanum organismum: cum, ut ex anatome comparata compertum,

apparatum complexus, et systematum distributio maximam demonstrant, inter ipsa et hominis oeconomiam, analogiam intercedere: illa sunt, quae comparatiora iudicantur, super quae experimenta instituere liceat.

XXI. Hanc secuti sunt viam inter veteres LOWERUS, ETMULLERUS, BOYLE, PRINGLE, HALLERUS, WILLISIUS, HILLEFELDIUS, BAGLIVIVS, FORSTENIUS, GESNERUS, LOSSIUS alique: hanc postea tenuere GMELINIUS, ALIBERT, HOME, SAGE, et inter italos TORTI, REDI, FONTANA, MANGILI, MONGIARDINI: strenuam demum operam collocarunt BRODIE, DUPUY BROUGHTON, BRETONNEAU, ORFILA, VAUQUELIN, MAGENDIE, DELLILE, DUVERNEY, SENAC, LE GALLOIS, BECLARD, PIEDAGUEL, SEGALAS, CHRISTISON, GIACOMINI ut plurium nomina reticeam, nunc enim temporis vix auctor recensetur qui de alicuius potentiae therapeuticae aut veneficae agendi ratione disserere audeat, quin experimentis super viventia brutorum corpora institutis, propria innitatur sententia.

XXII. Inter nos Laurentius MARTINI, cuius nomen claritatem effundit, experimenta super cuniculos coepit, ut lites componere valeret circa dissidentes sententias quoad aquae laurocerasi agendi rationem.

CANTU' et BERRUTI, praeter tot alia capta, aetherum sulphurici, nitrici, hydrochlorici et acetici inspiratorum, et sulphurici etiam deglutiti effectus accuratissime determinarunt non modo experimentis susceptis super gallinas, cuniculos, ranas; verum etiam ad narcosim destruendam ab iis produ-

ctam utile reperiit CANTU', immo tutum praesidium acetatem morphinae; strichninam vero speciatim si de effectibus agatur ab inspirato aethere nitrico productis.

BONJEAN Chamberiensis et ipse experimentis innixus haemostaticam ergotinae vim praedicavit, quam novis ad rem institutis experimentis valdopere esse coercendam autumarunt DEMICHELIS, SACHERO, MALINVERNI.

XXIII. Ut ut vero haec per se laudabilia sint, ac de scientiae artisque progressibus benemereantur valdopere eximii viri qui neque insumptibus, neque improbis parcunt laboribus, et patientissime in suscepto arduo opere indefessi incedunt, ut factis utique non amplius commentis et hypothesebus superstruatur in re medica veritatis inquisitio: attamen erunt ne obtenti eventus adeo semper tuti, ut nullus amplius subsit dubitationi locus? Tuto ne inde inferre licet ab effectibus a variis agentibus productis super brutorum corpora eosdem esse in humana specie expectandos? Cave ne censeas.

Si Revera adeo discrepant sensilitatis, contractilitatis ac motilitatis rationes in variis hominibus pro temperamenti, idiosyncrasiae, aetatis, sexus, adsuetudinum contractarum, vitae generis, anni tempestatum, caeli sub quo vivunt, diversitate, et influxu, ut ab eisdem potentiis aliter ac aliter affici patiantur, quid non dicendum de experimentis super varii generis animantia institutis, inter quae licet aliqua intercedat analogia, tot tamen adsunt discrimina, ut nulla institui queat comparatio?

XXIV. Multa homini innoxia labem inferunt animalibus: alia nonnisi certis brutorum speciebus infesta sunt: quaedam vero impune a brutis ingeruntur, quae maxime homini deleteria sunt. Bruta insuper nequeunt distincte significare mutationes, quas ex ingestis percipiunt, et etiamsi irrequieto suo motu, clamoribus vel eiulatu, variisque evacuationibus effectus declarent, loquela tamen destituta, de gradu et sede affectionis ignaros nos relinquunt, nec subtiliorum sensationum, ut tensionis, torporis, vertiginis, anxietatis, nauseae, torminum apta queunt suppeditare indicia.

XXV. Hisce adde, quod sollertes saepe decipiantur experimentatores in experimentorum eventu a vivisectionibus, a vulneribus inflictis, a lacerationibus viventium nobilioribus partibus, ut effectus ab adhibitis potentiis producti sensibus obvii evadant: quomodo, sane, datum erit distinguere effectus substantiae explorandae ab iis qui subolescent a vulnere, ab excitis doloribus spasmisque diris, ab admissio aëre in viscerum vasorumque cavo, a lacerationibus nervis, sauciatis vasis, dynamicis turbatis relationibus, praepedita innervatione, liberoque sic praepedito functionum exercitio?

XXVI. Quapropter ne ab experimentis super ventia brutorum corpora captis, quae ad pharmacognosim ducunt, in errores illabamur, sequentia teneantur:

1° Praeconcepta opinione non ducamur: neque lucrandi cupido, neque inanis gloriolae aura nos alliciant: quum enim non adeo facile etiam post

multos ingenii conatus, quid reperire datum sit; quod reapse sit *novum* pro *vero novo* et *reperito* saepe panditur quod revera non est, nisi imaginationis productum.

2° Seligantur animalia superioris ordinis, quorum oeconomia ad humanam magis accedit, ut supra diximus: et in quibus corporis volumen a corporis humani volumine minus recedit, in quibus insuper praeterpropter aequalis sit temperiei vitalis gradus.

3° Inter haec praeferantur illa, quae domesticam vitam traducere solent quaeque iisdem pene alimentis vesci consuescunt, uti feles, ad exemplum, et canes: mere enim herbivora, mere carnivora, rostro praedita, dentibus destituta, amphibia, aquatica, reptilia, et inferioris adhuc ordinis minus apta habenda.

4° Inspiciatur utrum idem sit experimenti eventus in pluribus animalibus eiusdem et alterius generis, et variis sub adiunctis instituti, prout nimirum ventriculus cibus vacuus vel repletus est; prout animal post explorandam ingestam substantiam cavet a potu, et alimentis, vel e converso biberit, aut alimenta assumpserit, utrum avide aut vi coactum, quanam copia, et cuiusnam qualitatis, quanam temperie: quodnam ab ingestione ad primos effectus intervallum intercesserit.

5° Incipiantur tentamenta a minimis dosibus, ac ad maiores sensim progrediatur, donec ad non ferendas perveniamus, sedulo observatis omnibus, qui contingunt effectibus, sic enim de qualitativa non

modo verum etiam de quantitativa ac graduaria pharmaci explorati agendi ratione, iudicium afferre licebit.

6° Elapso temporis intervallo, quoad opportunum censeatur, detrahatur a vena sanguis, ut observentur inductae in ipso mutationes, sive quoad physicos eiusdem characteres, sive quoad intimam crassim, eiusque compositionem: observetur utrum coeat, vel non: citius aut serius: quasnam ostendat seri, albuminae, cruoris proportionem, ac dotes: quibusnam in conditionibus a sanguine integro recedat, vel non: qua de re supervacaneum non erit aliquid sanguinis detrahare antequam ineatur experimentum, ut comparatio institui queat.

7° Ope reagentium, aut per analysim exploretur utrum quaedam intrusae substantiae principia immutata vel mutata sanguinis vias adiverint, et cum ipso sint copulata.

Eodem pacto explorentur excreta, praesertim urinae: hac quippe ratione datum erit non solum pharmaco vim assignare, verum etiam rationem reddere de modo quo agit.

Licet enim pro rato et firmo teneamus remedia non agere super humores, vel aequius inductas a pharmacis mutationes in humoribus illas non esse, quae morborum conditionibus adversentur, ut sic debellantur morbi: indubium tamen est sanguinem commodum vehiculum esse posse per quod transferantur pharmaca ad internas partes, super universam oeconomiam effectus suos portendere valeant, sanguis ipse medicatas vires acquirere possit,

ut demum per excretionum vias e corpore eliminari patiantur principia peregrina quorum praesentia damnosa foret, ut manifestum habemus in urinis eorum, qui curationi mercuriali, aut iodicae subiecti fuerunt, quemadmodum evincunt experimenta eximii nostri CANTU'.

8° Peremptis animalibus, aperiantur extispicia: vel interficiantur animalia dum pharmacum agit, ut adnotentur textuum alterationes, et comparentur cum phaenomenis observatis dum vitam agitabant: sic enim effectus determinantur a pharmaco inducti.

Animadvertere tamen praestat sat actuosas adesse potentias, et etiam lethiferas, quae vix ullam, aut nullam sensilem alterationem super textus inducunt.

Adde, propter sympathiae leges effectus saepe manifestari non proportionales, et aliquando alienos in dissitis corporis partibus ab iis qui directe producantur super textus, super quos medicamenta aptantur:

Demum et esse medicamenta quorum effectus nisi a diu continuato usu emergunt.

XXVII. Ex dictis itaque elucescit hanc explorandi viam maximi quidem esse aestimandam, immo nunquam esse omittendam, tunc praesertim ut circumspecti incedamus, quoties agitur de homini aptandis novis ac fortasse nocuis substantiis; ast vero tanti neutiquam esse faciendam, ut tutas inde inferre liceat illationes.

XXVIII. De Pharmacognosi valdopere benemeriti illi habendi sunt magni nominis viri, qui tum

de scientiae incremento solliciti, tum philanthropiae sensu ducti nobili ausu, animoque imperterrito, experimenta etiam periculosa super semetipsos dum integra fruebantur valetudine suscipere veriti non sunt, ut cunctas sedulo observassent mutationes quas experirent; pharmaci post ingestionem, sanguinem vel excreta ad analysim revocarent, omnia verbo, accurate adnotare fas esset quae pharmaci agendi rationi tribuenda forent: repetitis autem experimentis in aliis benevalentibus hominibus rem magis magisque confirmare valerent.

XXIX. Etsi vero qui in omnibus partibus medicae scientiae profunda studia iniverunt, magis idonei iure sint habendi ut effectus cognoscant, distinguant, determinent: dixerim tamen in huiusce generis experimentis phaenomena subiectiva ab ipsis experimentatoribus quidem, obiectiva autem melius aptiusque a severo observatore iudicari nullius partis studio addicto.

XXX. Hanc experiundi viam a veteribus fere penitus neglectam reliquis antistare primus docuit illustris AB. HALLER qui in praefatione pharmacopaeae Helveticae sic scriptum reliquit: « Primum in
« corpore sano medela tentanda est, sine pere-
« grina ulla miscela, odoreque et sapore eius explo-
« ratis, exigua illius dosis ingerenda, et ad omnes,
« quae inde contingunt, affectiones, quis pulsus,
« qui calor, quae respiratio, quaenam excretiones,
« attendendum. »

XXXI. Hanc postea secuti ALEXANDER EDIMBURGENSIS, LOSSIUS, STORK, ELLIOTSON, VAUQUELIN, MA-

GENDIE, DE LENS, COULLON, QUERZENT, CAVENTOU, DUVAL, CORUZZI, GIACOMINI ut pluriam nomina omitam, non parum luminis ad cognoscenda pharmaca pertulerunt, ita ut collatis experimentorum eventibus in Gallia, Anglia, Germania, Italia passim in homine sano institutorum, et quidem in variis privatae valetudinis adunctis vix amplius in statuendis remediorum viribus, dubitationi locus superesse videatur.

XXXII. Ne iniqui porro rerum aestimatores esse videamur fateri aequum est in hisce experimentorum generibus, nostro hoc saeculo, caeteris palmam tulisse doctrinae homeopathicae patronos ac sectatores HANHEMANNO duce atque magistro.

Miramur nos certe, viros caeteroquin praeclaros in inane hanc, improbam et nullo firmo rationis fundamento tutandam doctrinam delabi potuisse: ast interim non aliter ac si saeculo xvi alchimistarum deliramenta materiem medicam deformem et monstruosam reddere potuerunt, non defuere illis temporibus viri, qui meliori consilio ducti, ab ipsis eorum figmentis lumina depromsere opportuna ut et chemiae et materiei medicae progressibus consuluerint: ita pariter et liceat nobis piratarum ad instar ex homaeopathistarum futilitatibus quidquid boni est potiri, et in nostram convertere utilitatem.

XXXIII. Quum revera a medicamentis aliqua semper inducatur mutatio, consequitur inde ab eorundem actione in corpore sano, id quod sanum est morbosum necesse fieri, et proinde quot sunt

medicamenta tot speciales morbos in corpore sano excitari, qui peculiarem formam praeseferunt, eandem habent durationem, eundemque ostendunt exitum, qui morbi *medicinales* ab iis appellantur: designantur vero nomine desumpto a medicamento a quo exciti fuerunt, et proinde dicuntur *Mercurialis, Iodalis, Arsenicalis, Strichnicus, Solanosus, Veratrosus*, et ita porro.

XXXIV. Verum enimvero symptomata quae in homine sano constanter (iuxta ipsos) observantur a variis tentatis medicamentis, quaeque constituunt *symptomatographiam pharmacologicam*, pharmacorum quidem electivam relevare valent agendi rationem: gradus vero ac modi quibus motus organico-vitales alterantur eorum vim dynamicam patefaciunt: atqui huiusmodi symptomata non sunt constanter eadem, sunt enim in ratione resistentiae physiologicae et susceptibilitatis individualis: iuxta variam insuper adhibitam dosim varios quoque produci effectus rationi consonum est censere: ergo dum nos ab hisce experimentis non admittimus tot *entitates* morbosas quot sunt agentia therapeutica, ab hisce electivam et dynamicam pharmacorum agendi rationem vel haurimus, vel confirmamus vel primitus receptam reiicimus.

XXXV. Experimenta autem cuncta a fide dignis auctoribus super semetipsos, aut super alios benevalentes homines capta, vel capienda, illa praesertim quae a probis instituuntur viris, qui nullius systematis aut specialis doctrinae sectatores sunt, quorumque labores in veritatis inquisitione dumta-

at versantur, dum magnificimus: ne tamen quoad statuendam in aegrotantium corpore pharmacorum agendi rationem in errores illabamur plura animadvertenda esse censemus:

Et 1° quidem ab introducta substantia *antihygienica* in sano corpore turbatur somnus, silet appetitus, excitatur sitis, totius corporis lassitudo sobolescit, alvus vel sollicitatur, vel obstipa evadit, excretorum copia vel qualitates alterantur, quarum functiones quum pleraeque iam a naturae statu recedant in aegrotantibus, consequitur inde non eosdem in aegrotis ac in sanis expectandos esse effectus.

2° Qui aegrotat, ideo aegrotat quia in statu praeternaturali est constitutus, et proinde a mutatis fibrae conditionibus organico-dynamicis, physicis, chemicis, aut plasticis, inde fit ut sensilitatis, contractilitatis, aut motilitatis rationes necesse alterentur, et fibra proinde necesse novam aquirat aptitudinem, susceptibilitatem, dispositionem quam Itali bene explicant nomine *Dell'Impressionabilità* ut aliter a variis agentibus afficiatur ac in statu naturae: et revera quis inficiabitur mortales generatim in statu integrae valetudinis grate affici a naribus attracta nicotiana, a meraci potu, a liquoribus spirituosius, a sorbillato coffeae infuso, quae substantiae nullo queunt tollerari pacto dum aegrotant? Si itaque ab iis abhorremus in morbis quae in deliciis erant dum prospera vigeat valetudo, dicendum non eandem esse in aegris ac in sanis fibrae idoneitatem ad experiundam potentiarum actionem.

3° Naturae viribus in benevalentibus saepe reagunt adversus potentias adiaeteticas et efficiunt ut expellantur ipsae, vel praepediantur, vel oblitterentur earumdem effectus, dum in morbis, labentibus naturae viribus, aut prae morbi intensitate oppres-
sis, nullum ponunt obicem, ne illa, ex integro suos producant effectus.

4° Homo sanus dum experimentum super semetipsum instituit, vel mutat proprium vivendi genus, se abstinet ab alimentis, corpus non amplius exercet iuxta consuetum, cavet ab aëre, calore et frigore; ab huiusmodi autem mutato vitae genere iam quaedam sobolescent sequelae, quae ordinem physiologicum turbare valent, quas a pharmaco ingesto repetere non licet: vel e converso proprium vivendi modum non mutat, iisdem utitur alimentis, eadem praeterpropter copia vinum epotat, se se calori, frigori aërique libero exponit, propriis incumbit muneribus, ut quotidie solet, et tunc praeterquamquod contemporaneus usus rerum non naturalium, ingesti pharmaci effectus non parum debet turbare, aut etiam praepedire; quum insuper huiusmodi regimen longe sit alienum a regime quod aegrotantibus convenit, consequitur inde vix aliquid inferri posse quod tutum sit, ut ab effectibus, quos sani habuerunt a pharmacis, eosdem liceat in aegrotantibus sperare.

5° Demum, credibile ne est, quaeso, nullo animi pathemate affectos illos fuisse, et metu non perculsos qui licet imperterriti, audaciter experimenta periculosa super semetipsos instituerunt, et ingen-

tes etiam doses veneficarum substantiarum se ingessisse tradunt, absque assumpto antidoto, tunc vix quum prima veneficii pathemata experiebantur aut experiri censebant? Sit mihi venia, ast ipsis fidem adhibere nequeo.

Concludamus itaque experimenta super homines sanos maximi quidem subsidii et fuisse et esse ad pharmacognosim illustrandam, at per se longe abesse ne potentialem remediorum efficacitatem in aegrotantibus fidenter statuamus.

XXXVI. Quum hucusque allata et explicata ad-municula ad illustrandam pharmacognosim, quidem non parum conferant, haudquaquam vero ad fir-mandas potentiales remediorum vires, vel, rectius, ad eorumdem statuendam absque errandi formi-dine in aegrotantium corpore agendi rationem per se sufficient: ut medicum revera hoc fiat criterium, nihil certius ducit, quam sedula eorum observatio, quae in humana machina variis morbis adfecta a medicamento efficientia contingunt, sic enim quid praestet in mitigandis, vel tollendis morbis medicamentum, severo eruitur iudicio.

XXXVII. In huiusmodi explorandi via medicus vel simplex est observator, vel experimentator: in experimentis porro instituendis, memor sit, per humanitatis iura non licere experimenta caeca, ope remediorum virtutis dubiae facere, ex quibus aegrorum miseriae augeri, leviori morbo morbus gravior addi, et sic maiori vitae discrimini exponi ipsi possent: medicus quippe iuvare debet, vel saltem non nocere, et quamdiu non desunt medicamenta iam-

dudum comprobata, haud tentandum remedium novum. Totum caeteroquin experimentum cum summa circumspectione prosequatur medicus, ut quum phoenomena suspecta excipiunt, ulteriorem illius usum illico interrompere, vel et necessaria corrigentia adhibere possit.

XXXVIII. Sequentia insuper teneat:

1° Morbi cui medicamentum opponitur, nec non aegri cui applicatur, singulorumque sub quibus vivit adiunctorum perfectam habeat, vel sibi comparet notitiam.

2° Sedulo perspiciat quaenam aegro, quaenam morbo, quaenam naturae viribus, quaenam fortuitis adiunctis, quaenam demum pharmaco, sint tribuenda.

3° Prudentia sit dux, et incipiat proinde a tenui dosi, tali tamen quae aliquos polliceatur effectus, et dosim postea, prout adiuncta sinunt, sensim sensimque augeat.

4° Remedium porrigatur et genuinum, et simpliciiori qua fieri potest forma: opus enim non levis negotii est, expertissimis itaque tantum in arte viris committendum, ne a male susceptis tentaminibus phoenomena oriantur hominum saluti valdopere perniciososa.

XXXIX. Ex communi omnium consensu, observationes numero plures ad aegrotantium lectum collectae, praesertim in nosocomiis civilibus, in quibus aegrotantes excipiuntur utriusque sexus, cuiuslibet aetatis, varii temperamenti, qui diversum vitae genus traducunt, variis opificiis et artibus dediti

sunt, atmosphaere omnibus vicissitudinibus patent, vitae socialis pluribus subiiciuntur adiunctis, in quibus, verbo, morbi, et constitutionales, et epidemici, et sporadici: et acuti, et chronici: et a causis moralibus, vel physicis geniti multiplici sub forma, ac omnibus in eorum phasibus contemplandi occurrunt: et experimenta scite, et prudenter ibidem suscepta, praecipuum suppetunt praesidium, ut sat tuto tum ex constanti, cum ex variato successuum eventu, therapeutica remediorum agendi ratio statuatur.

XL. Hoc pro rato, et firmo damus utique: ast hanc rei veritatem dudum intuitus divus senex non inepte exclamaverat *artem esse longam, vitam vero brevem!* Et sane quidem quum nemo posset per proprias observationes, vel experimenta a semetipso capta, eam notionum, suppellectilem sibi comparare, quae ad rationale clinices exercitium necessaria foret, consequitur inde aliorum observata flocci haud esse facienda, et a veterum, nec non recentiorum auctoritatibus *criterium pharmacognosticum* esse perficiendum.

XLI. Verum enim vero tot sunt sententiarum circa remediorum vim penes auctores dissensus, vix in foro medico novum proponitur medicamentum, eius eximiae laudes ad sydera usque attolluntur, veluti praesidium nulli secundum adversus speciales praedicatur aegritudines, factis vero, experimentis, et summorum virorum auctoritatibus ab exteris etiam gentibus petitis, confirmatur: dum interim facta factis opponuntur, eadem experimenta ab aliis repetita diversum praebent eventum, et proinde

ephaemera illa encomia illico concidunt, remedium novum oblivioni iterum committitur, veluti iners prorsum substantia vel etiam damnoosa.

XLII. Quid mirum, si efficaciora ipsa medicamenta a saeculis iam in usum ducta, ut opium, camphora, nitrum, cantharides, china-china, ferri preparata, aliaque bene multa, iuxta variam theoriam cui varii auctores addicti sunt, iuxta praeconceptam eorum opinionem, diversa imo et opposita vi praedita commendantur, et unusquisque pro modulo suo inconcussa, ut ipse censet, argumenta in medium adducit, ut propriam thesim confirmare, ac sancire valeat?

XLIII. Hic itaque fons nihil aliud est nisi dis-sentionum pelagus in quo neo-medicus incertus per immensas iactatur undas, et de via deflectere necesse deberet, vel etiam naufragio perire, nisi securus analysim, et experientiam, sagax artem criticam in subsidium peteret.

XLIV. Ars critica docet opinionum dissensus inter veteres et neotericos circa virtutem variis pharmacis tribuendam, saepe evanescere, quatenus illa eadem pharmaca utilitatem praestent in iisdem morborum adiunctis, eo solo discrimine ut aliter a veteribus virtus medicamentosa explicaretur, ac in receptis nuperiorum doctrinis explicari soleat.

XLV. Ratiocinantibus patet quid intelligendum sit de fictitia vi anti-variolica, antiscarlatinosa, anti-morbillosa: si enim pharmaca tentata in huiusce-modi morbis, qui periodo delectantur necessaria, aliquando profuerunt, profuerunt quatenus vitales

vires ad aequilibrium componere potuerunt, et proinde haec eadem pharmaca in iisdem morbis sed in oppositis dynamismi adiunctis exhibita non parum nocumenti esse allatura quisque facile perspicit.

XLVI. Non ex unico itaque fonte remediorum notitia eruenda, sed ex omnium complexu, per repetitas observationes ratiocinio suffultas, auctoritatibus innixas, veram experientiam assequi datum est, quae per diutinum artis exercitium, novis ditatur observatis, perficiturque: hinc illi iure aestimandi medici qui observationes colligunt, sed non caecas, ac ab iis, ratiocinii ope, hypotheses certiores reddere, theoretica commenta dilucidare conantur, et in veritatis inquisitione, naturam sciscitando, indesinenter versantur: illi maximopere aestimandi, qui neque in verba magistri iurarunt, qui neque ab antiquis sunt, neque a novis, utrosque vero ubi veritatem colunt sequuntur; qui neque sententiam versatiliter quotidie mutant, neque in antea concepta opinione sunt adeo pertinaces ut eam derelinquere renuant, etiam meridiana luce aliter respondentibus factis; qui nova remedia, quorum nesciunt agendi rationem, neque statim satyrico infamant titulo, neque non bene notas adhuc nimias decantant vires.

XLVII. Qui ita se gesserit, quique persuasum aliunde habeat *materiem medicam pathologiae organico-dynamicae esse accommodandam*, et perperam proinde *potentialem* remediorum vim adversus speciales aegritudines, vel nosologicas earum formas esse quaesitam, neque quaerendam fore:

sed aequius in therapeutiis agentibus spectandas esse mutationes quas exerunt in conditionibus organicis fibrae viventis dynamicisque eiusdem proprietatibus, a quarum alterationibus morbi sobolescent proximeque sustinentur, a quibus mutatis eorum mutatur forma, gradus aut sedes, et quibus nisi sublatis atque ad normam reductis, haudquam restituitur salus: is eo pervenire poterit ut singulis pharmacis aequam tribuat agendi rationem, iisque notis, scite, prudenter ac opportune eisdem uti ac singulis eorum adiunctis iuxta rationem eadem aptare discat.

PHARMACOLOGIA GENERALIS

CAPUT V.

PHARMACOCRESIA.

I. Salutares remediorum effectus, non solum ab horum natura et virtute, sed et a vario quo adhibentur modo, magnopere dependent. Therapeutae itaque ac pharmacologo maxime interesse debet varias expendere methodos, quibus remedia adhiberi: multiplices considerare vias per quas in aegrorum corpore intrudi, eove aptari ipsa vel queunt, vel debent. Circa huiusmodi indagines versatur *Pharmacocresia*.

II. Remedia autem vel ingeruntur: vel injiciuntur in rectum, in vaginam, in urethram; vel admoventur per usum externum: vel admittuntur per respirationis organa, vel demum intruduntur in sanguinis vias, et quidem per injectionem in venas,

vel per applicationem, facta continui solutione, vel per inoculationem.

III. Ciborum receptaculum communem, frequentissimam ac commodam remediis suscipiendis praestat viam: ore enim assumpta et ventriculo admissa immediatam exercent actionem super membranam mucosam et super nerveas papillas, indeque ulterius per nervosam irradiationem propagatur remedium efficaciam: per compertas sympathias quas praestantissimum viscus alit cum aliis corporis partibus, electivo quasi modo in peculiare partes morbo affectas proprios dirigunt effectus: ac demum per chyli sanguinisque vias ad omnia corporis puncta, magis vel minus mutata, aut etiam penitus immutata aliquot eorum principia perveniunt.

IV. Medicamentum vero ventriculo ingestum cum succo gastrico in conflictum venit: hunc mutans, mutatur et illud per gastricum succum, unde fit ut illius efficaciam vel validius expediatur, vel per aliquam adsimilationis speciem moderetur.

V. Non mutatum insuper, aut non penitus in ventriculo resolutum et subactum ad intestina delabitur, in quibus nunc similes, nunc alias ac in ventriculo expertas patitur mutationes, et effectus provocare valet vel analogos, vel diversos pro varia eorum organica textura, vario sentiendi modo, munerumque quibus incumbunt diversitate, propagatis non semel effectibus ad conspirantia vel contigua viscera.

VI. Iure itaque per ingestionem pharmaca ut plurimum exhiberi consuescunt, quia tum stomachus

cum intestina omnes praeseferunt conditiones (nonnullis tamen exceptis adiunctis), quae opportuniores censentur ut remedium penitus, promptius, tutius suos sortiatur effectus. Nullum revera est viscus, quod adeo immediate pateat remediorum admissioni, nullumque proinde quod adeo rapide, nervorum vitae animalis et organicae ministerio, receptas potentiarum impressiones ad universam oeconomiam diffundere valeat, quam ventriculus: nulla corporis pars in qua absorptionis officium adeo celeriter peragatur, quam in intestinali tubo, in quo aperta hiant vix finita absorbentium ostiola.

VII. Quod etsi ratum, animadvertere tamen praestat medicamentum ingestum cum humoribus entericis, nec non cum alimentorum poculentorumque reliquiis, aliisve ingestis, ita chemice mutare posse propriam naturam, ut propriam agendi rationem aut amittat, aut intendat nimis, aut alienam assumat, vel etiam nocuam.

VIII. Quare in remediorum praescriptione per ingestionem prae oculis habeat Clinicus:

1° Aegrotantis idiosyncrasiam:

2° Morbosam adeptam ventriculi sensilitatem, qua fiat ut potentiarum impressiones super varia organica elementa quibus compingitur viscus, pari non perferantur ratione, iuxta variam morbi indolem, sedem eiusque gradum et stadium:

3° Pharmaca ingesta aliter agere prout ventriculus est inanis, aut cibis repletus: et proinde vigente gastrica saburra, aut quum intestina sordibus obruuntur, emeto cathartica pro opportunitate

esse praemittenda, antequam porrigantur pharmaca indicata:

4° Aliter demum agere prout sunt sub forma solida aut liquida: prout sunt calida, tepentia, frigida, aut gelida: prout magna debent, aut modica queunt, vel minima dosi administrari.

IX. Quod si memoratae aut peculiare aliae ventriculi conditiones, praepedita deglutitio, aliaque adiuncta vetent, ne pharmaca per ingestionem exhibeantur: denegato ad ventriculum accessu, et alia adhuc patet via per quam in tubum intestinale intrudantur, per rectum nimirum intestinum.

X. Per hoc atrium adplicata medicamenta non modo in idiopathicis intestini crassi et organorum huic vicinorum affectionibus, verum etiam in morbis universalibus, aut aliam habentibus sedem, maximum certe effectum praestant, medicorum votis saepissime respondentem: assumptorum insuper per os effectum ex hac simul parte augere, nobis datum.

XI. Verumtamen remediorum per clysteres iniectionum effectus longe sunt minores, eorumque actio (si purgantia excipiamus quorum effectus immediate super organico-vitales intestinorum proprietates exeruntur) lentior valdopere observatur.

XII. Revera vel agitur de remediis quae super nervorum proprietates suam exerunt vim ut ad universam oeconomiam propagentur effectus, quumque intestina, praesertim crassa, paucis ditentur nervis et obscura proinde sensilitate praedita, nihil mirum si effectus non adeo patentes observari queant: vel agitur de iis quae assimilationis aliquam

speciem experiri debent, ut absorbeantur: intestina vero conditionibus carent opportunis ut hoc absolute queant officium: clysteres sane ex substantiis analepticiis corpora in statu physiologico enutrire nequeunt.

XIII. Quapropter teneamus: clysteres non modo summae utilitatis pharmaca sistere veluti praesidia topice aut per continguitatem agentia in morbis recti, vesicae aut uteri: verum etiam in aliis morbis, in quibus totus organismus dynamice saltem afficitur, aut systematis nervei laesae observantur proprietates, salutare quoque effectus ab iis esse expectandos.

Imminutae autem efficacitati quadantenus occurrimus aucta dosi.

XIV. Animadvertendum tamen substantias et adesse quarum actio validior observatur si per clysteres iniiciantur quam si ore ingerantur, quatenus earum non infirmetur efficacia a miscela chemicisque mutationibus cum liquidis in primis viis contentis: alias et adesse quarum effectus nimis irritantes evadunt pro intestinorum morbosa susceptibilitate, quas cum involventibus commiscere expedit, ut per hanc perferri patiantur viam.

XV. Inter varias porro vias quas remediorum aditui perhibet natura nostram merentur considerationem vagina et urethra, per has quippe remedia, liquida sub forma iniici haud raro consuescunt: licet vero ex huiusmodi introductionis modo universales effectus obtineri posse, inficiari nequeamus: in morbis tamen localibus dumtaxat vaginae et urethrae,

necnon uteri aut vesicae et in iis praesertim in quibus organicus harum partium afficitur contextus, peragi utplurimum solent huiusmodi iniectiones.

XVI. Quicumque porro considerat, quam miram exerceat uterus sympathiam in reliquas corporis foeminei partes, speciatim vero super nervei systematis centra, fatebitur profecto millenas affectiones, quibus foeminae patent, anorexiam, bulimiam, vomitum, singultum, lypothimias, morositates, haemicranias, odontalgias, palpitationem, epilepsiam, catalepsim, somnambulismum omnisque generis neuroses ab uteri laxitate, atonia, orgasmo, hyperaesthesia, saepe esse repetendas; proindeque si ab iniectis in vaginam relaxantibus, adstringentibus, tonicis, roborantibus, torpentibus, priores affectiones aut superatae aut mitigatae fuerunt, inferre inde non licet de universalibus editis effectibus, sed potius de uteri organico-dynamicis proprietatibus ad normam reductis, a quibus laesis priores sustinebantur morbi. Et sane ex clinicorum observationibus evictum est, haec eadem pharmaca in memoratis adiunctis per os exhibita, effectu saepe carere, quae valdopere prosunt, si in vaginam intrudantur.

XVII. Praetermitto verba facere de remediorum applicatione super internam orificiorum uro-genitalium utriusque sexus superficiem, necnon super gingivas, internam oris, labiorumque membranam et linguam ipsam, quam ad curandam luem proponere quoad calomelani pauca grana cum amylo aut cum butyro HUNTERUS, CLARC, CRUIKSANK:

quoad unguentum mercuriale EMMENOT, TORREILHE, SCATTIGNA; quoad hydrochloratem auri demum primus omnium ARCIBALDUS PITCARNIUS, postea vero CHRESTIEN, DELPECH, cuiusque utilitatem confirmarunt BERTRANDII, FODÉRÉ, LALLEMANDII, CULLERIERII observationes apud Gallos: DELAFIELDII apud Anglos: CHIARENTI, GOZZI, BARBANTINI, SE-MENTINI in Italia: HUFELANDII apud Berolinenses: doctoris SORIA apud Ispanos: ODHELII in Swecia: WARBURTONII ROGES apud Americanos, ut plurimum nomina omittam: haec quippe methodus ad *iatro-lepticam* potius referenda, de qua infra.

XVIII. Cutis humana non tantum uti universale totius corporis involucrum est considerata, quod suppositas partes ab aëris inclementia, corporum impetu, animalium aggressionem defendat et protegat: sed confertissimis nervulis, infinitis vasculis inhalantibus et exhalantibus contexta, exquisitissima sensibilitate praedita, instrumentum sistit cuius momentum maximi est faciendum sive ad sanitatem tuendam, sive ad morbos producendos, sive demum ut viam aperiat ad eos curandos.

XIX. Sive itaque consideretur ut organum absorbens, sive ut exhalans organum habeatur ipsa; sive ut sensibilitatis organum spectetur: ob intimum quod inter ipsam et internas partes intercedit foedus, elucet, medicamentorum per cutem applicationem, morbis non paucis convenire non modo cutaneis, verum etiam universalibus aut organico-dynamicam consentientium partium compagem laedentibus.

XX. Revera historia medica nos docet, externam remediorum applicationem sub unguentorum aut frictionum forma, vetustissimis temporibus in usum fuisse, et nunc etiam temporis agyrtae et circulatorum non desunt, qui emplastrorum et epithematum ope chronicorum morborum empiricas curationes absolvunt, cui medelae utpote commodiori et a periculo immuni (ut falso opinatur) facile obsequiosum se praebet vulgus ignarum.

XXI. In expendendo remediorum usu per externam eorum admotionem vel introductionem, ut aliquem teneamus ordinem, clarissimum BRUSCHI hac in re secuti, varias dividimus methodos in *iatrolepticam*, *endermicam*, *thermo-endermicam*, *hydro-endermicam* et *electro-endermicam*.

XXII. *Methodus iatrileptica* consistit in simplici substantiarum medicinalium, sub forma liquida aut molli, applicatione super externam corporis superficiem aut aliquot eius partes, adhibitis interdum unctionibus aut institutis frictionibus: in hoc vero medelae genere pharmaca directe agunt super nerveas cutis papillas, cutis sensilitatem acuere vel obtundere valent et insuper vel propter irradiationem vel propter dynamicas relationes effectus etiam generales nerveum super systema edere saepe observantur. Omissis praeterea (maximam saepe portendentibus utilitatem) topicis quas necesse inducunt, mutationibus super organicas textus cutanei proprietates, relaxando, adstringendo aut irritando; fieri nequit, ne ex parte, vel quaedam saltem absorbeantur principia quaeque integra, vel magis

minusque mutata ad sanguinis alveum perveniant sicque therapeuticam remediorum efficacitatem portendere valeant.

XXIII. Hoc adeo verum est ut saepe in humoribus excretis reperiantur eorum principia, quae extimis corporis regionibus admota fuerunt et quidem non valde post admotionem, quod absorptionis promptitudinem indubie probat: quum vero indicia eorundem praesentiae in excretis humoribus diu persistere soleant, inde etiam de eorum vi elaboratrice ad dissipandas aegritudines universalesque destruendas labe, quibus infirmabantur solida (primarie), inquinabantur humores (secundarie), evictissimum habemus argumentum.

XXIV. Methodus autem iatroleptica utut commodior et sat tuta, immo quibusdam in adiunctis tutissima, ac reliquis anteponenda, cautelis tamen indiget ac quibusdam regulis coërcenda, ne medicorum aegrorumque eludantur spes, vel etiam perniciosa evadat; quapropter animadvertendum:

1° Iatrolepticam methodum tunc in usum esse ducendam quum ventriculus phlogosi aut irritatione saltem detinetur, ita ut ab ingestis pharmacis metus vigeat, ne vehementius adhuc praestantissimum afficiatur viscus: quum ob adversam idiosyncrasiam tollerari nequeunt pharmaca, quibus carere in morborum curatione nullo modo possumus, ut de cortice peruviano esset eiusve praeparatis ad debellandas febres quae perniciem afferunt: in infantili aetate, in qua pharmaca ingrato praedita sapore generatim respuuntur et nisi vi coacti ea ingerunt

infantes : iis in adiunctis in quibus negotium urget et proinde per varias vias remedium intrudere expedit, ut tanta intrudatur copia et super varia organa tum directe quum sympathice agat ut et promptiores et tutiores inde liceat sperare effectus:

2° Hanc methodum non esse amplexandam, si agatur de substantiis irritantibus, frigidis, repercutientibus in dermatitide acuta, erysipelate, exanthematibus; quemadmodum etiam in efflorescentiis squamosis atque tuberculosis ineptam esse ducendam:

3° Esse adiuncta in quibus per hanc viam remediis uti tantummodo liceat ut in tetano aliquando contingit, in trismo, aphagia: esse alia in quibus haec methodus prae caeteris prodest, ut in affectionibus systematis lymphatico-glandularis; sed et esse pariter pharmaca quae nullos ferme effectus per externam admotionem produnt ut de tonicis generatim constat:

4° Per hanc viam remediorum dosim aliquantisper maiorem esse oportere:

5° Adesse corporis regiones in quibus absorptionis officium magis actuosum observatur: huiusmodi sunt regiones subaxillares, interfemorales, vola manuum, planta pedum, regio epigastrica, partes internae brachiorum, coxarum, surarum; caeteris partibus absorptionem magis actuosam pariter observari in infantibus quam in adultis, in his quam in senibus: actuosiore in foeminis quam viris; ieiuno ventriculo quam cibus repleto vel aliquot a pastu horis: aestate et vere quum autumno aut

hyeme: in iis qui lymphatico aut sanguineo temperamento sunt praediti quam in iis qui biliosum aut melancholicum praeseferunt: in valetudinariis, cachecticis aut convalescentibus, quam in robore praeditis et firma solidorum compage instructis.

XXV. Quum autem cutis epidermide ubique tegatur, quae interdum aspera et rudis apparet, vel pilosa hirsuties in quibusdam vigeat, quae remedium extus ad motorum actioni non parvum obicem ponunt: hinc humanum ingenium aliam excogitavit methodum quam endermicam vocarunt.

XXVI. Consistit haec in vesicantis applicatione, quod eo praemittitur consilio ut elevata cuticula a subiecta cute, denudetur cutis ipsa, sicque pharmaca, sub forma pulveris, unguenti, aut liquidi ibidem applicita ad immediatum contactum perveniant cum inhalantibus vasis nerveisque papillis.

XXVII. Agentium effectus per methodum hanc et longe promptiores et valdopere magis energici observantur: quod repetendum tum a sollicite peracta absorptione, cum et a subita instantanea impressione, quam pharmacum edit super nerveas cutis papillas, quae ad centra nervea, et universam oeconomiam propagari patitur: non enim censendum cuiuscumque pharmaci actionem nullam esse, nisi actiosa eius principia absorpta ad sanguinis alveum primitus fuerint delata.

XXVIII. Illae eadem cautela, quibus dirigenda *iatraleptica*, prae oculis habeantur in aptanda endermica methodo.

XXIX. Methodus thermo endermica, nihil aliud

est nisi introductio per viam cutis, aut simplex admotio ad externum corporis habitum eorum medicamentorum quae ope calorigi in vapores adigunt, sive non alterentur neque decompositionem patiantur, sive per passam alterationem, aut decompositionem, novamque synthesim, utiles et compertas acquirant proprietates.

XXX. Superioris aetatis celebres medici, uti Nicolaus MASSA, Alexander PETRONIUS, aliique permulti hanc methodum iam adhibuerant, ut cinna-
baris artificialis vapores instar suffimenti aegrotantis corpori applicarent: scilicet in cubiculo calefacto solebant nudos aegros, capsula lignea inclusos, sic ut solum caput emereret, exponere dicto suffimento, cuius vapor et poterat determinari ad singularem corporis partem, quae potissimum affecta videbatur: ast omissis opportunis cautelis, gravissima immo funesta mala consecuta sunt. Nihil tamen secius hoc curationis genus in XENODOCHIO Bononiensi Sanctae Ursulae in usum iterum duxisse Clarissimum PALAZZI, adductis sanationum historiis, accepimus. Iudicio insuper GALÈS, aliorumque, maiorem efficacitatem exerit sulphur adversus scabiem, aliasque dermatopathias, si in suffimento adhibeatur: peculiare apparatus proinde ad rem idonei excogitati fuerunt, ad sat commodam formam reducti, qui uno simul asphyxiae periculum avertunt.

XXXI. Licet ratiocinium suadeat, et experientia confirmet nonnullorum remediorum introductionem vel applicationem per methodum *thermo-endermicam* sat opportunam esse posse, ut variis satisfa-

ciamus indicationibus, quae in artis exercitio saepe occurrunt, ut evictum habemus ab utilitate, quam praestant balnea sic dicta vaporum, quae medicata et esse queunt: illud in genere animadvertere sufficiat, caloricum potentissimum esse stimulum diffusivum et efficacissimum: ab eius protracta actione super universam corporis superficiem (capite utut excepto) cordis arteriarumque motus sollicitari, sanguinem celerius in circuitum adigi, unde haemormeses cerebrales, pulmonales aliorumque viscerum facile oriantur; quod ut praepediatur, cavendum ne methodus *thermo-endermica* in usum ducatur ad curandas scabiem, luem, dermathoses, podagram, paralysim, aliasque chronicas lases, quum plethora viget, quum viget orgasmus, in valida constitutionis hominibus, sic enim avertitur apoplexiae, encephalitidis, pneumo-nitidis, cardio-angioitidis praesentissimum periculum. In casuum specialitate opportunior erit dicendi locus.

XXXI. Methodus *hydro-endermica*, aliter *curatio balnearia* methodum sistit frequentissimam, commodam et compertissimam, qua pharmaca admittantur, ut et universalem actionem, et topicos effectus super infirmatam humanam exerant oeconomiam: balnea enim non debemus considerare tantum simplicia, verum etiam medicata, illa nimirum in quibus aqua vehiculum suppetit, ut substantiae medica vi pollentes ad corporis superficiem admoveantur, sicque vel absorberi patiantur, vel cutis sensilitatem, aliasque et vitales et organicas textus dermoidei proprietates afficiant, unde

dividuntur in torpentia, relaxantia, resolventia, et ita porro.

XXXIII. Balnea simplicia hygienicum et prophylacticum suppetunt praesidium maximi faciendum non modo, verum etiam therapeuticum.

XXXIV. Prout autem balneum frigidum est, temperatum aut calidum: prout est universale, vel partiale: prout nimirum totum corpus aut eiusdem pars in aqua immergitur, vel adhibetur embrocationis sub forma: pro variis medicatis principiis, quae in aqua soluta reperiuntur, vel a natura ipsa, vel ab arte, varios in aegrotantis corpore edere debere effectus, indubium, de quibus hic non est disserere loci.

XXXV. Actuosiora quoque remediorum principia ab externo corporis ambitu ad internas latebras ope electrici fluidi, peculiarumque apparatus ad rem excogitatorum intrudi posse opinati sunt circa medietatem elapsi saeculi inter Ital. clarissimi viri PIVATI, BIANCHI, VERATI, nec non WINKLER Lipsiensis: habuerunt assecclas, habuerunt adversarios: methodus interea derelicta.

XXXVI. Hanc vero ope galvanicae pilae FABRE-PALAPRAT Gallus, Rossi atque CERRUTI inter nos in usum iterum revocarunt undecim ab hinc annis.

XXXVII. Methodum istam *electro-endermicam* appellant nuperi, quasi electricum nil nisi vehiculum suppeteret, quo ad magis reconditas organismi partes perveniant pharmaca.

XXXVIII. Fluidum electricum potentissimum sistere agens physiologicum, hygienicum prophylacti-

cum ac therapeuticum, nemo nisi caecus aut mentecaptus inficiabitur profecto. Ast quum hic non agatur de electricitate vel galvanismo per se, sed tantum ut medium introductionis, seu ut vehiculum, quo actuosiora vegetabilium principia, aut mineralia praeparata energica agenti facultate instructa internam intrent oeconomiam, et super praecipua organicae naturae, dynamismi, et nerveae potentiae phaenomena promptiorem, tutiorem, et maiorem influxum exercent: dicam, ulteriora desiderari experimenta, quibus methodi vel confirmetur utilitas, vel nullitas demonstretur, vel tandem pernicies patefiat.

XXXIX. Respirationis via non ultimum tenet locum inter varias compertas expertasque methodos, quibus remedia intus intrudi et applicari cum utilitate queunt.

Haec sane methodus Indis dudum non ignota, in Europam, regnante Ludovico XIII primitus introducta quoad nicotianae folia in fumum ope fistulae fumatoriae hauriendum resoluta: ab Anglis asserente Krimer, accepta atque vulgata, qui foliis ac stipitibus daturae stramonii combustis uti consueverant, quorum attrahebant fumum in spasmodicis pectoris affectionibus absque inflammatione, et absente quolibet organicae laesionis metu.

XL. Hisce innixus observationibus, in semetipso expertus est laudatus Krimer inspirationem vaporum aquae laurocerasi in dyspnea suffocativa qua correptus fuerat ab inspirato gaz acido nitroso, quumque non solum emolumentum perceperit, sed

ferme extemplo se liberatum fuisse fateatur a molesto constrictionis in larynge sensu quo conflictabatur, eandem portendere posse in tussi convulsiva utilitatem arbitratus est, neque experimenta spem fefellere.

XL. Horum vaporum inspirationem in *coquelutia* in usum iterum revocavit anno 1821 penes nos clinicus eximius doctor JOSEPHUS BBOFFERIO scientiae progressibus praemature fatis ereptus; ac tandem maximum aegrae humanitati emolumentum attulerunt Americani Doctores MORTON et JACKSON, qui animadvertentes aetheris sulphurici vim stupefacientem: si non primi excogitarunt illius inspiratos vapores sensilitatem adimere, primi saltem opio aliisque narcoticis esse anteposandos iis proponere quibus magna chirurgica operatio sit instituenda: experimentis vero observationibusque rem confirmarunt.

XLII. Publici iuris vix facto novo reperto, pro novo enim iure habendum quatenus ab oblivione in qua iecerat revocatum fuit, universa plaudens ac laeta Europa se tantum ab America socia erga humanum genus recepisse munus, experimenta optimo cum eventu ubique repetita fuerunt, nec brevi post MORTONII ac JACKSONII methodus utilis fuit sancita, quae in usum traduceretur. Chloroformium (quod obtinetur a distillatione alkoolis cum chloruro calcis in aqua soluto) anteposendum autumant nonnulli. Contrarium suadent eventus.

XLIII. Methodum autem intrudendi pharmaca sub vaporis aut gaz forma per respirationis vias

dum neque spernendam neque negligendam esse putamus, muneris perpendere tamen censemus:

1° Ita a natura comparatam esse internae laryngis, tracheae, bronchiorum membranae organicam compagem nervis vitae animalis et organicae praeditam, ut peculiari gaudeat sensibilitate per quam praeter atmosphaerico aëri cuicumque agenti impatiens evadat, quapropter a qualibet admissa substantia cum aëre inspirando commixta, aut organice, aut dynamice saltem alterari:

2° Respirationem functionem vitalem sistere, quae intercipi vel feriari non patitur, durante vita, proindeque numquam admittenda gaz deleria, vel talia quae respirationis pabulum sustinere nequeant.

XLIV. Hisce animadversionibus innixi concludimus, aqueos vapores, quemadmodum et vapores manantes a decocto foliorum, aut florum malvae, radicis althaeae, florum verbassi, tussilaginis, similia infundibulo exceptos, naribus attractos aut ori admissos, sicque inspiratos, apprime iis convenire qui bronchitide detinentur et dira tussi vexantur: quum enim blandum exercent contactum cum morbose affecta membrana, quum emolliendo et relaxando agant; quumque cum sufficiente aëris atmosphaerici quantitate commixti respirationi non officiant, neque sanguinis venosi in arteriosum mutationem praepediant, imo oxygenii copia imminuta eryptopyriam pulmonalem infringant, maxime opportunam opem iis afferre opinamur.

XLV. Quoad fumum foliorum nicotianae, daturae stramonii aliarumque virosarum stirpium,

qui ope fistulae fumatoriae hauriri solet, animadvertimus generatim non agere nisi super membranam oris et faucium, nervosque per schneiderianam disseminatos, a quibus receptae impressiones ad cerebrum propagantur, unde narcosis: raro enim pulmonum intrat vias, quod si contingat, incongruam impressionem perferre nequeunt nervi pneumogastrici, qui nervi sensiles vitae animali in pulmonibus sunt habendi.

XLVI. Non idem dicendum de vaporibus aquae lauro cerasi iuxta methodum a KRIMER propositam, a BROFFERIO perfectiorem factam: neque ita sentiendum de aetherum aut chloroformii inspirationibus: hi enim vapores revera inspirantur, pulmonum adeunt vias, et super eorum nervos immediatos portendere effectus, pronum est coniectari tum a phaenomenorum quae inde oriuntur naturâ, cum a promptitudine qua excipiunt, et qua etiam dissipantur: quomodo sane aliter explicare datum esset, narcosim ab inspirato aethere sulphurico in gallinis dissipari extemplo potuisse ab admota guttula una solutionis acetatis morphinae ad linguae contactum, iuxta experimenta ab eximio nostro CANTU' sollerter ac sagaciter instituta, et ea promptitudine qua ageret electrica scintilla?

XLVII. Licet vero ab impressione quam recipiunt nervi ad cerebrum delata narcotismi aetherici phaenomena repetenda esse videantur; nemo inficiabitur tamen incongruam sistere potentiam aethereos vapores ad immediatum contactum viarum pulmonalium perductos, proptereaue in phtisicis, in iis qui

iam alias haemoptoem sunt experti, vel ad eam proclives agnoscuntur, prorsus abstinendum esse censemus. In quolibet autem casu caveatur ne aetheris inspiratio diu protrahatur; cureturque ut una cum aetheris vaporibus sufficiens aëris atmosphaerici copia simul inspiretur.

XLVIII. Si inspirati aetherei vapores sensum obtundere non modo, sed penitus adimere valent, erunt ne penitus immunes apparatus locomotores? Non credendum. Quamquam enim nervos vitae animalis, alios sensui, motui alios esse dicatos, concedamus, quum tamen aetheris inspirati narcotici effectus, nisi ad centra nervea propagata actione, manifestentur, consequitur inde et super facultatem motricem syderationis effectus quoque manifestari: confirmatur hoc a salutaribus effectibus quos in tetanico obtinuit Doctor PERTUSIO.

XLIX. Consequitur inde pariter improbandam esse aetheris inspirationem ad levandos partus dolores, quum enim ut absolvatur partus validae requirantur musculorum abdominis et diaphragmatis, nec non fibrarum muscularium uteri contractiones, cavendum a potentia quae torporem in fibris muscularibus inducere valet. An et metuenda congestio cerebialis cui adeo facile obnoxiae foeminae observantur sub partus nisubus ac labore, et cui pariter favent omnes potentiae narcoticae?

L. Immane itaque beneficium nos certe spectamus in methodo adhibendi aetheris sulphurici a JACKSONIO et MORTONIO proposita pro iis qui artuum amputationi, scirrhi extirpationi aliisque chirurgi-

eis operationibus se subiici debent, in quibus operator a patientis dolore dirigi non debet, in quibus dolor ipse non est necessarius, in quibus voluntarios motus operandus exequi non debet: remedium tamen non semper discrimine caret: operationes insuper adsunt et casus speciales in quibus ab aethere inspirando abstineri se debent patientes iuxta sapientis et experti Chirurgi consilium.

LI. Praetermitto verba facere de remediorum introductione per iniectionem in venas, ac per inoculationem, hae quippe methodi iure obsoleverunt: et sane quidem per inoculationem nisi veneficae potentiae intrudi queunt, quarum agendi ratio semper infida: quoad iniectionem vero in venas animadvertere expedit, eam esse internae membranae vasorum sensibilitatis rationem, ut perverse necesse afficiatur a cuiuslibet peregrinae substantiae contactu, nisi per absorptionis cutaneae aut intestinalis vias medicamentorum principia ad sanguinis alveum transferantur, hac quippe ratione nisi peculiarem mutationem iam fuerint experta, una cum chylo et lymphâ transferuntur et sic effectus praepediuntur primae et subitae impressionis: aliter ipsorum vasorum organico-dynamicae proprietates laeduntur.

PHARMACOLOGIA GENERALIS

CAPUT VI.

PHARMACOTAXIA.

I. *Illa pharmacologiae generalis pars, quae remedia cuncta in quasdam tribuere classes conatur, ut tum in investigandis eorum proprietatibus, cum in assignanda therapeutica agendi ratione qua pol-
lent, aliquis habeatur ordo, pharmacotaxia (ut vocabulum ipsum sonat) appellatur.*

II. *Accuratam remediorum partitionem instituere, arduum sistit negotium: numeris omnibus absoluta perfici nequit: opus tamen, ut rite materiei medicae specialis studium ineatur, omnino necessarium censetur.*

III. *Primus qui aliquam methodum in inquirendis remediorum viribus secutus sit, ut medica refert*

historia, SCRIBONIUS fuit LARGUS, cui idcirco posterius debitas tribuerunt laudes, neque iniure pharmacologorum primum appellarunt, non certe quatenus in scientia pharmacologica caeteris (suis etiam temporibus) antecellerit, sed quatenus aliquam viam methodicam omnium primus sit prosecutus.

IV. Post ipsum alii aliam in pharmacotaxia secuti sunt viam, et quique pro libito et arbitrio remedium classes et ordines statuerunt, diverso fundamento innixi.

V. Rati nos neque characteres naturales, neque physicas substantiarum proprietates, neque reperta assidue nova chemica quibus constant elementa, neque tributas tandem ab earum usu in morbis vires, sat tutam aperire viam in rationali pharmacorum applicatione, et in eorum proinde partitione: rati in remediis perperam inquiri determinatas vires, ceu specificas, adversus singulas morborum formas, sed potius potentias sistere quae mutationes inducere potes tum super proprietates organico-dynamicas fibrae viventis, cum super conditiones plasticas, physicas vel chemicas eiusdem dynamismo subiectas ratiocinio, experientiae, et summorum demum virorum auctoritatibus suffulti, eam tribuere studemus remediis partitionem, quae tyrones medicos ad aegrotantium lectos manuduere valeat.

Haec vero si neque novitatis nota, neque perfectionis gloria insignitur sua sorte erit contenta, si utilitatis non fefellerit scopum.

VI. Quapropter, quum in morborum omnium ineunda curatione generale therapeutices praeceptum

sit, materiales, si quae sunt, expellere causas, hinc exordium ducimus ab *evacuantibus*.

VII. Ad evacuantia spectant: 1° *emetica*: 2° *purgantia*: 3° *anthelmintica*. Appendicis gratia adduntur *secretiva*.

VIII. Quum vero in aegrotantibus saepe expediat effrenes coërcere dynamicos motus, quibus hypersthenici morbi vel sustinentur vel comitantur, considerata hinc veniunt illa pharmaca quae hisce indicationibus satisfacere valent: sunt vero *contrastimulantia* vel *indirecta* vel *directa*, sive refrigerium tantum impertiantur, sive vitales vires reapse infringant, sive demum propter emollientes vel demulcentes effectus, quas super fibrae alteratas proprietates inducunt, solatium inde aegri experiantur.

IX. Ast, ex communi pathologorum consensu, morbi existunt, qui licet phlogistico genio ut plurimum stipati incedant, sicuti tamen a speciali causa inducti foveantur, solis antiphlogisticis praesidiis superari unquam queunt, nisi ad specifica deveniamus: haec vero ut ut sui generis effectus edant, quum tamen mutationem super plasticas dynamicasque solidorum, humorumque conditiones inducant, et sic secundariis saepe occurrant dyscrasiis, et inflammatorii praegressi processus sequelas, chronicas labes inferentes, radicitus etiam valeant evel-
lere, nemo hinc vitio nobis vertet, si (fortasse parum apto, communiter tamen recepto) *resolventium* nomine haec designamus pharmaca, quaeque idcirco post contrastimulantium considerationem commodum reperiunt locum.

X. Consideratis antiphlogisticis ac solventibus; illa considerata veniunt artis praesidia, quae virium defectui opitulantur, et *stimulantium* nomine cognoscuntur.

XI. Ad ista referuntur: 1° *analeptica*: 2° *antiscorbutica*: 3° *stimuli diffusivi* sive *nervina excitantia*: 4° *tonica* seu *roborantia*: 5° demum *adstringentia*.

XII. Haec autem licet topicos tantum super textuum proprietates edant effectus, aliquam tamen cum *tonicis* actionis analogiam servant ut difficile sit accuratos statuere limites quibus priora a posterioribus dirimantur, et pleraeque adsint quibus roborans una, et adstringens simul facultas sinttribuendae.

XIII. Dum adstringentia post tonicorum considerationem, collocanda esse censemus, non latet nos et adstringentia adesse quae non incitant, sed infirmant, ut sulphas ferri ad exemplum, ut glacies: ast quis poterit, quaeso, accuratam remediorum partitionem statuere, quae lacunis prorsus careat, si apud omnes reperiuntur auctores, utpote inevitabiles? Ille pharmacorum proinde prospectus in pharmacotaxia perfectior est aestimandus, in quo omnia pharmaca iuxta vires assignandas, suum habere possint in aliqua classe locum. Nos accessisse quidem censemus, non perfecisse fatemur.

XIV. Postremam remediorum classem constituunt *revulsiva*, quae dirimuntur in 1° simpliciter *irritantia*: 2° *revellentia* proprie dicta: 3° *escarotica*.

ART. I.

Recensentur emetica, et purgantia.

XV. Licet *asari Europei* folia, et radix, radix *veratri albi*, nec non stirpes e generibus *violae*, *ranunculi*, aliorumque emesim ciere soleant: licet vomitus et excitetur saepe a sulphate cupri, et zinci, aliaque prostent in officinis pharmaca a minerali regno desumpta, emetica vi praestantia: ob actionis tamen constantiam, atque securitatem praeter caeteris adhiberi consuescunt.

1° Tartarum emeticum (*prototartras potassii et stibii*).

2° Cortex radice ipecacuanhae (*psychotriae emeticae* L.).

XVI. Purgantia erciscuntur in *eccoproptica*, *cathartica*, et *drastica*:

Ad *eccoproptica* attinent 1° pulpa cassiae, e scytinis *cassiae fistulae*. L. educta.

2° Manna: succus concretus, qui ex incisionibus fluit in *fraxinis orno*, *excelsiori* et *rotundifolia* L. peractis.

3° Folia et flores persicorum (*amygdali persicae* L.).

4° Globularia alypum.

5° Olea crassa olivarum, amygdalarum dulcium, lini (fructuum oleae Europaeae, amygdali communis, seminumve lini usitatissimi L.).

XVII. Cathartica dividimus in *mitiora* et *validiora*.

Ad mitiora spectant: 1° oleum ricini, e seminibus *ricini communis* L. expressum.

2° Magnesii oxidum et salia.

3° Bitartras, tartras, sulphas potassae (cremor-tartari, tartarum solubile, tartarum vitriolatum).

4° Sulphas sodae (sal Glauberii).

5° Tartras potassae et sodae (sal Saignette).

XVIII. Cathartica validiorem vim, non tamen drasticam exercent:

1° Aloes (succus gummo-resinosus concretus, quem suppeditant folia *alois spicatae*, *perfoliatae* et *variegatae*. L.).

2° Rhabarbarum (*rhei palmati*, *undulati*, *rhapontici* et *compacti*. L. radix).

3° Gummi-ammoniacum (gummi-resina quam suppeditat *dorema ammoniacum* Davidis Don).

XIX. Drastica sunt: 1° Jalappa (convolvuli *Jalappae*. L. radix).

2° Convolvulus scammonium, turpethum, arvensis, saepium et soldanella.

3° Senna (*cassiae sennae*. L. folia).

4° Helleborus niger et albus.

5° Gummigutta (gummi-resina quae suppeditatur a *Cambogia gutta*. L.).

6° Baccae rhamni cathartici et rhamnus frangula.

7° Colocynthis (*cucumeris colocynthidis*. L. fructus).

8° Gratiola officinalis.

9° Gloriosae superbae radix.

10. Cyclamen Europeum.

11. Oleum crotonis tili.

12. Cainca (radix *chiococcae racemosae*. L.).

ART. II.

Recensentur Anthelmintica.

XX. Vermifuga ab anthelminticis distinguenda esse putamus: vermifuga illa sunt, quae intestinales hospites expellere valent: hinc omnia purgantia, vermifuga: anthelmintica autem proprius illa censenda, quibus vis inest vermes enecandi, aut torpesciendi, ut, sponte in primo casu, accedente in altero purgantium actione, e corpore eliminantur.

XXI. Ad anthelmintica pertinent inter mineralia: 1° Stannum: 2° Petroleum.

XXII. Quum petroleum liquidum sistat bitumen, nisi lentae decompositionis corporum organicorum productum spectari nequit; sicuti tamen a saxis scopulorumque fissuris fluit, aut innatans reperitur in aquarum superficie, vel demum in cryptis subterraneis sat copiose colligitur: hinc veluti fossilis regni productum (falso) haberi consuevit, et oleum *saxi* idest *petroleum* proinde appellarunt.

XXIII. Mercurius, eiusque praeparata ut efficacissima anthelmintica et praedicantur: eminent *protosulphuretum* (oethiops mineralis): *protochloruretum* (mercurius dulcis, calomelanium, aquila alba).

XXIV. Inter vegetabilia autem; ut taenifuga habentur: 1° filix mas (rhizoma *polipodii filicis maris* L.): 2° Punica granatum (cortex radicis).

XXV. Adversus ascarides lumbricoides ac vermiculares idonea censentur : 1° *Helminthocorton* et *corallina* (*fucus helminthocorton* L., aliaeque species: *corallina officinalis* ac *rubens* eiusdem).

2° Semen sanctum (summitates floriferae *artemisiae iudaicae et contra*. L.).

Aliae *artemisiae* species, *abrotamum*, *absynthium*, *austriaca*, *campestris*, *dracunculus*, egregiam anthelminticam vim aliquando et exercent.

3° Cortex *geoffroyae* (*geoffroyae inermis* L. vel *andirae inermis*, *racemosae*, *surinamensis* aliorum.)

4° *Crithmum maritimum* L.

5° Radix et fructus *meliae azedaraek*, L.

6° *Chenopodium* (*Chenopodii* variae species inter quas praecipue praedicatur *Chenopodium anthelminticum* a Linneo ideo dictum).

7° Tanacetum (*Tanaceti vulgaris* L. herba, flores et semina).

XXVI. Praeter haec, *Rutā*, *Hypericum*, *Santolina*, *Chamaecyparissus*, aliaeque stirpes, vel ob olei essentialis fragrantiam aestimandae vel amaritiae insignes. *asa foetida*, foetida ob foetorem ideo dicta, *chenopodium vulvaria* foetentissima et stirps: *allium sativum*, *allium porrum*, *erysimi alliariae* folia ac semina, quae urente succo scatent, ad vermes enecandos utiliter et aliquando adhibentur, quod medicis non tantum, sed mulierculis etiam non ignotum.

XXVII. Quum itaque tot dissita, quoad agendirationem, pharmaca ad anthelminticorum classem referri mereantur, hoc evincit helminthiasim non

esse morbum per se, vermium praesentiam, tum in sano cum in aegro corpore esse accidentalem: hospites entozoos modo morborum causam, modo morbosae vigentis, aut praegressae conditionis effectus sistere. Haec omnia adiuncta a medico ideo sedulo inspicienda, ne ex inopportuna anthelminticorum administratione, detrimentum percipiant aegrotantes.

ART. III.

Recensentur secretiva.

XXVIII. Meminisse iuvabit, quod de pharmacodynamia agentes iam innuimus, remedia secretiva absoluta admitti nulla ratione posse, et quae secretiones excretionisque promovere valent, relative tantum aptari posse iuxta compertam eorum agendi rationem in specialium adiunctorum opportunitate.

XXIX. Hisce praemissis, *bechica*, *scialagoga*, et *galactophora*, utpote incertae nimis actionis, omittentur, praecipua tantum recensebimus inter *diaphoretica*, *diuretica*, atque *emmenagoga*.

Diaphoretica.

XXX. Balnea calida ultra trigesimum gradum thermometri Reaumuriani.

Balnea vaporum sive universalia, sive partialia; tum et balnea ex limo.

Princeps diaphoreticorum ex regno vegetali sal-

saparilla est (*radix smilacis salsaparillae* L.), cui insignem vim *antisyphiliticam*, nec non antimercurialem iure tribuunt auctores.

Salsaparilla stimulando agit: ipsi accedunt sassafras et guaiacum (*lignum concisum trunci, ramorum et radicis Lauri sassafras et guaiaci officinalis* L.).

XXXI. Dulcamara (*stipites solani dulcamarae* L.) haberi nequit ut salsaparillae succedaneum, et perperam *salsaparilla pauperum* nuncupata, dulcamara quippe deprimente vi dynamica insignitur.

XXXII. Leniora diaphoretica exhibent.

Carex arenaria et hirta, rumex patientia, bardana (*radix arctii lappae* L.), tritici repentis stipites, tiliae Europaeae summitates, sambuci nigrae flores et baceae, verbasci thapsi flores, papaveris rhaeados petala, thaeae viridis folia.

Diuretica.

XXXIII. Inter diuretica eminent: nitras et acetas potassae (*nitrum purum et terra foliata tartari officinarum*).

Scillae maritimae bulbi.

Colchici autumnalis bulbi ante efflorescentiam effossi.

Cerevisia.

XXXIV. Licet mitiores, in casuum tamen opportunitate notabiles diureticos effectus portendunt.

Iuniperis communis baceae et lignum, genistae canariensis, et tinctoriae radix; arbuti uvae ursi

L. folia; asparagi officinalis turiones et radix, ononidis spinosae radix et folia, iridis florentinae radix tum et radix asclepiadis vincetoxici.

Emmenagoga.

XXXV. Licet emmenagoga parum constantem actionem exercent, et omnes ferme potentiae therapeuticae emmenagogos effectus portendere valeant, dummodo scite iuxta varium laesionum dynamiarum, organicarum, sympathicarum gradum ac modum in usum ducantur, habemus tamen.

Crocum orientale (*croci sativi stygmata* quae ex apice pistilli emergunt), iuniperi sabinae folia ac summitates floriferas, marrubii vulgaris L. folia, rutam graveolentem, aiugam reptantem, aristolochiae rotundae et longae radices, artemisiam vulgarem, ut emmenagoga stimulantia.

Ferri praeparata, secale cornutum, ut depri-
mentia, quibus minoris momenti et alia accedunt.

ART. IV.

*Recensentur hyposthenisiantia, emollientia
et demulcentia.*

XXXVI. *Hyposthenisiantia* vel contrastimulantia dividuntur in *indirecta* et *directa*: *Indirecta* in sic dicta medicina negativa, vel subtractiva consistunt: sunt vero sanguinis detractiones, glacies et gelida, diaeta tenuis et severa, vel omnimoda a cibis et a vino abstinencia, mora in tenebris.

XXXVII. Quae vero per propriam vim vitales vires infringunt, *directa* appellantur: variant quoad actionis gradum, vel enim refrigerium tantum inducunt et *refrigerantia*, *antiphlogistica* dici merentur: vel plus minusve hostiles effectus exerunt in vivente oeconomia et proprius *contrastimulantia*, *hyposthenisantia*, *deprimentia* audiunt, vel demum emolliendo, relaxando, demulcendo supra textuum proprietates agunt, et analogis designantur nominibus.

XXXVIII. *Refrigerantium* princeps est aqua, efficacissimum tum in medicina cum in chirurgia artis praesidium:

Postea venit serum lactis:

Fructus veniunt acido-dulces tamarindi indicæ, pruni domesticæ, rubi idæi, ribesii rubri, albi, et uvæ crispæ, similium:

Fructus qui saccharo scatent, uti uva, ficus, dactyli, iuinbae, multaque poma.

Huc acida vegetabilia diluta, citricum, tartaricum, malicum, aceticum, oxalicum.

Huc aquae sive naturales sive artificiales gaz acido-carbonico faetae.

Huc limonatae minerales et sulphurica, et nitrica.

XXXIX. Veram autem vim hyposthenisantem et quidem encephalicam exerunt: 1° Acidum hydrocyanicum, tum et folia et baccae pruni laurocerasi Lin.: 2° hyosciami nigri et albi tota planta: 3° solanum nigrum: 4° datura stramonium: 5° conium maculatum, aethusa cynapium, et cicuta virosa quae nominibus cicutæ maioris et minoris in officinis

cognoscuntur : 6° atropa-belladonna : 7° lactuca virosa et sativa ob *thridacem* : 8° humuli lupuli turiones et strobili foeminei ob *lupulinam* quam secernunt ac largiuntur : 9° aconitum napellus : 10° nicotiana tabacum.

XL. Utpote hyposthenisantia spinalia potius habentur : 1° nux vomica, et faba S. Ignatii (fructus *strychnos nucis vomicae*, et *Ignatiae amarae L.*) : 2° rhus radicans et toxicodendron.

XLI. Ad contrastimulantia cardiaca, et vasalia referenda ; 1° digitalis purpureae folia : 2° taxus baccata : 3° Phellandrii aquatici semina : si enim irritantes localis effectus ab universalibus sedulo distinguas, de memoratorum vi deprimente non dubitabis profecto.

XLII. Plumbi, cupri, zinci, cadmii, bismuthi, arsenici, antimonii praeparata, totidem sunt deprimentia quae a minerali regno suppeditantur.

XLIII. Non omnia recensuimus pharmaca, neque ex vegetabili, neque ex minerali regno desumpta quibus deprimendi vis inest, quatenus ob simultaneas vires quibus insigniuntur, alibi veniant consideranda.

XLIV. Balnea tepentia, quorum temperies inter 20um et 30um gradum thermometri Reaumuriani continetur, emolliunt et relaxant.

XLV. Spectatis dynamicis relationibus quas cutis alit cum universo systemate nerveo, cum interna membranarum mucosarum superficie, aliisque corporis partibus, rationem reddere datum est de multiplici utilitate quam praestant balnea tepentia

sive universalia, sive partialia, scopo non tantum therapeutico, verum etiam prophylactico, atque hygienico adhibita.

XLVI. Praecipuae plantae emollientes sunt malva et althea: malvae adhibentur folia et flores: rotundifolia, sylvestris et alcea species sunt apud nos praesertim in usum ductae: altheae officinalis adhibetur radix.

Accedunt 1° symphitum officinale L. nomine etiam consolidae maioris nota stirps, cuius adhibetur praesertim radix, licet folia et flores mucilagine etiam scateant: 2° Parietariae officinalis herba: 3° Lillii albi bulbi, et flores: 4° Portulaca oleracea: 5° Borago officinalis: 6° Anchusa officinalis (buglossi herba vulgo dicta): 7° Plantago officinalis: 8° Tussilago farfara: 9° Erysimum officinale: 10° Pulmonaria officinalis.

XLVII. Linum usitatissimum L. dat semina oleosa, quorum farina cum aqua, lacte, aut decocto foliorum malvae cocta, egregium exhibet emolliens, cataplasmatibus sub forma.

XLVIII. Semina *cucurbitae peponis cucurbitae citrulli, cucumeris melonis et cucumeris sativi* demulcentia sunt, et ad paranda emulsa adhibentur: semina frigida appellari consuescunt.

XLIX. Demulcenti vi et donatur gummi arabicum, tragacantha et nostras, principium nimirum immediatum quod obtinetur ab acaciis, ab astragalis, vel a cerasis, et pruno vulgari L.:

Saccharum et melassa:

Mel.

L. Nolumus omittere pulmones vitulinos; pasta enim pectoralis huius nominis, quae in commercio prostat, cuiusque usus sat vulgatus receptusque hanc continet substantiam ut patet ex eius formula quam exaravit DÉGENETAIS anno 1841 qui arcanum revelavit. Verum quum ad istam parandam, decoctum pulmonis vitulini commisceatur cum decocto caricarum pinguium, dactylorum iuiubarumque, in quibus dein solvuntur gummi et saccharum antequam evaporationi committantur usque ad pastae consistentiam et dein addatur balsamum tolutanum, nec non pro aromate aut fragrantia, aqua florum aurantiorum, vel tinctura epidendri vanillae; patet hoc saccharolurum ab aliis substantiis, principiis mucilaginosi et saccharini praedivitis demulcentem, bechicam, pectoralem quidem acquirere vim qua commendatur; a pulmonibus vitulinis autem nil nisi nomen recepisse et retinere.

LI. Inter substantias demulcentes non postremum tenet locum radix liquiritiae officinalis, quae radix est glycyrrhizae glabrae L. :

Affine virtute donatur radix *arundinis donacis* L. Nec non radix *arundinis phragmitis* eiusdem :

Flores nimphaeae albae L. huc pariter essent recensendi, quibus praeter demulcentem, anodynam quoque tribuunt vim, de qua postrema valdopere dubitandum.

LII. Ab axungia, butyro, ovi vitello, cera et spermateceti, opportunos demulcentes effectus per externam applicationem obtinent chirurgi.

LIII. Ichthyocola vix amplius in usu medico

nunc temporis est. Adhibetur pro praeparando emplastro adhaesivo quod anglicanum appellant. Tela nimirum bombycina, vel sericea solutione ichthyocollae ab initio tenuiori, dein gradatim spissiori, iteratis vicibus penicilli ope obducta, quae siccata in facie adversa tinctura *Benzoes* illinitur: ad loca epidermide orbata, et vulnera simplicia ab aëris accessu et attritu corporum exteriorum defendenda usitatur.

ART. V.

Recensentur resolventia.

LIV. Post contrastimulantium atque emollientium considerationem commodum reperire locum *resolventia* superus diximus. Sunt autem:

- 1° Spongia marina.
- 2° Iodium, Bromum, eorumque *combinationes* cum aliis corporibus tum simplicibus cum compositis.
- 3° Chlorum, chlorura, acidum hydrochloricum, hydrochlorata praesertim baritae et calcis.
- 4° Chloras et boras sodae.
- 5° Aqua maritima.
- 6° Aquae salinae.
- 7° Sapo medicinalis.
- 8° Oleum piscium, speciatim iecoris *gadi morrhuae*.
- 9° Mercurius eiusque praeparata.
- 10° Auri praeparata.

11° Manganesium.

12° Sulphur.

13° Hydrogenium sulphuratum.

14° Aquae sulphureae.

ART. VI.

Recensentur analeptica et antiscorbutica.

LV. Quum therapeutica non tantum morborum curationibus absolvendis remedia proponere debeat, verum etiam illa quae convalescentibus prospiciunt, analepticorum hinc non contemnenda consideratio.

LVI. Analeptica porro, illa nimirum quae coërcito volumine, quin stomachum gravent, maximam continent alilibis principii copiam, utpote quae assimilationis processum subeant, alimenta quidem sunt, quae tamen medicaminis potius implent vices; labefactatas quippe aut collapsas prae morbi gravitate vel diuturnitate aegrotantium ac convalescentium vires ad integrum restituere valent, illas valent reparare materialium iacturas, quas ab adhibitis in morborum curatione evacuantibus, *minorativis* directis atque indirectis, et fortasse etiam (ingenue fateamur oportet) a sanguinis missionum patrato abusu, indeque anhaemia inducta, passi sunt aegri.

LVII. Analeptica ut auxilia therapeutica spectamus, quae aegris ac convalescentibus opportune, haud ita apte sanis accomodantur, hi enim indigent quidem alimentis euchimis, eupeptis atque polygo-

chylis, sed quae tamen durioris sint texturae, maius praeseferant pondus atque volumen, a quibus, verbo, per digestionis operationes pars alibilis ab excrementitia segregetur, prior elaboretur, ut in succum et sanguinem iuxta physiologiae leges converti patiatur, et sane qui sanus est bene se habet a comesta carne, non autem a solo osmazomo quod in illa carnis quantitate continetur; melius enutritur a pane quam a sola foecula amylacea.

LVIII. Analeptica desumuntur ab utroque organico regno: inter substantias autem analepticas, quas animale suppetit regnum, habemus lac, carniuum iuscula, gelatinam, osmazomum, ova, illaque cuncta a quibus diaeta, sic dicta, plenior constituitur.

Veniunt insuper iusculum e decorticata vipera (*colubro bero* L.), capite obtruncato atque reiecto; iusculum helicis pomatiae; iuscula demum testudinum edulium, inter quas *midas*, *coriacea* et *geometrica* species sunt maritimae; *lutaria* aquarum dulcium natatrix: *graeca* vero terrestris dicenda.

LIX. Foecula amylacea, quae sive a graminearum familia, sive a radicibus tuberosis, sive a quavis demum planta eiusve parte fuerit suppeditata, dummodo per artis processus ab extraneis principiis quibus aliquando imbuta est, exuatur, identicis semper iuxta RASPAIL et COTTEREAU, gaudet proprietatibus, praecipuum est analepticum vegetale.

LX. Patet hinc cur non modo lichen islandicus, solani tuberosi tubera, tubera orchidis masculae, morantae arundinaceae atque indicae radix, utpote

analeptica vegetabilia spectentur, quae plantae vel plantarum partes innocuae censentur, verum etiam spectetur ut analepticum, et ipsa radix iatrophae manioht L. licet haec succum contineat adeo deleterium, cuius ope instrumentorum vulnerantium cuspides formidolose inquinari queunt.

LXI. Ad perficiendam demum virium restorationem in convalescentibus, maximi facienda gymnastica, quo nomine non tantum corporis exercitia, uniuscuiusque individui adiunctis aptanda comprehendimus, verum etiam peregrinationes, rusticationem, coeli mutationem, et mutatum quolibet modo vitae genus.

LXII. Omnia analeptica, antiscorbutica: verum sane scorbutum debellare, diathesimque scorbuticam penitus superare, solis analepticis datum est. Inter stirpes autem antiscorbutica vi pollentes, caeteris praestat *cochlearia officinalis* L.

Affini virtute donantur: 1° *sisymbrium nasturtium* et *tenuifolium*: 2° *lepidium sativum*: 3° *cardamine pratensis*: 4° *veronica officinalis* et *beccabunga* L.

LXIII. A plerisque maiori efficacia praeditae censentur *allii* variae species, inter quas antecellunt *sativum* ac *caepa*, quorum adhibentur bulbi.

Eodem in censu habeantur: 1° *raphani sativi* radices, folia et semina: 2° *tropaeolum maius*: 3° *oxalis acetosella*: 4° *rumex acetosa*: 5° *apium graveolas* ac *pelroselinum* L.

Neque omittenda *glocomae ederaceae* L. (*hederae terrestris*) folia, quibus accedit *inulae helenii* L. (*enulae campanae*) radix.

Dauci carotae radix ut antiscorbutica commendatur et ipsa: de eius autem praedicata vi *anticancerosa* atque *antiscyrrhosa* dubitandum, vel aliquid saltem exaggeratis laudibus detrahendum.

ART. VII.

Recensentur stimuli diffusivi.

LXIV. Circa electrici ac galvanici fluidi stimulantem diffusivam vim, nulla apud auctores controversia viget.

Electricum autem galvanicum ac magneticum identicum sistere fluidum ex nuperiorum doctrina, evictum.

LXV. Vinum, alkoolem, aetheres, vim stimulantem diffusivam exercere, adeo perspicuum est, ut nullus dubitationi subsit locus.

Haud tamen narcotismum ab inspiratis aetheribus inductum, ab eorundem vi stimulante esse iudicandum.

An ab imminuta oxygenii copia in sanguine arterioso?

An a peculiari impressione quam nervi pneumogastrici in pulmonibus recipiant, quam cito ad commune deferant sensorium, unde narcosis?

LXVI. Ammoniaca ad stimulos diffusivos referenda: eamdem agendi rationem, non tamen adeo promptam neque adeo energicam eius exercent salia, praesertim hyposalia.

LXVII. Non alienam actionem exercent olea

volatilia, et plantae, quarum potestas ab olei volatilis praesentia est: huc attinent:

1° Folia, flores et cortices aurantiorum (*citri aurantii* L.)

2° Cinnamomum? cortex ramorum *lauri cinnamomi* L.).

3° Vanilla (*epidendri vanillae* L. fructus).

4° Mentha cuius plures extant species, inter quas caeteris praestat (*Mentha piperita* L.).

5° Melissa officinalis.

6° Rosmarinus officinalis.

7° Thymus vulgaris, acymos atque serpillum.

8° Satureia capitata.

9° Salvia officinalis.

10° Matricaria partenium et chamomilla.

11° Angelica archangelica.

12° Pimpinella anisum.

13° Illicium anisatum.

14° Anethum foeniculum.

15° Hypericum perforatum L.

LXVIII. Phosphorus temerarium auxilii genus, nisi in desperatis morbis adhibendus, potentissimum quoque sistit stimulum diffusivum.

Mitiozem incitantem dynamicam exercent vim oleum animale Dippelli, oleumque lithantracis.

LXIX. Ad moschum, ad castoreum sat fidenter confugere solent medici, quoties in maxima nervei systematis debilitate, stimulis egent diffusivis.

Succinum eodem praeterpropter in censu habetur.

LXX. Adeo verum est serpentariam virginianam;

polygalam amaram et senegam; contrayervam: stimulantibus exercere effectus, ut illis in morborum adiunctis, in quibus phlogosis adhuc supersunt reliquiae, ab hisce pharmacis non parum reformident practici. Sunt autem radices *aristholochiae serpentariae* L. *Polygalae amarae et senegae*: *dorsteniae contrayervae* eiusdem.

LXXI. Therebenthinas; resinas liquidas; balsama nativa; naphthalinam ad stimulos diffusivos referre, non veremur.

LXXII. Quoad dynamicam agendi rationem opii (succu concreti e capsulis *papaveris somniferi* L.): camphorae (principii immediati quorundam vegetabilium, speciatim *lauri camphorae* L. quodque ex labiatarum familia JUSSIEU, iuxta PROUST erui patitur): asae foetidae (gummi-resinae quam suppetit *faerula asa foetida* L.): valerianae (radicis *valerianae officinalis* et *Phu.* L.): coffeae (seminum tostorum *coffae arabicae* L. infusionisque theiformis inde parandae) unanimes non sunt auctorum sententiae.

Licet autem non parvi sint ponderis adversariorum argumenta, nos tamen ad eorum cohortem pertinemus qui supradictas substantias, stimulantem diffusivam actionem in viventem oeconomiam exercere tuentur.

Quoad opium, demonstrari non posse concedimus, parem actionem exercere morphinam eiusque salia.

LXXIII. Leviolem sed incitantem tamen actionem exercent:

1° Viscum album L.

2° Convallaria maialis L.

3° Betonica officinalis L.

4° Primula veris L.

5° Hibiscus abelmoschus L., quae planta licet ad malvacearum familiam spectet, semina praebet moschato praedicta odore (*ambrettes*) quae stimulantia, cardiaca, narcotica, antispasmodica censentur, et a quibus per analysim, resinam coloratam ac volatile principium eduxit BONASTRE.

ART. VIII.

Recensentur tonica.

LXXIV. Corticem peruvianum tonicorum principem habemus:

Vis antiperiodica a tonica eiusdem potestate non est:

Est a chininae et cinchoninae praesentia, quorum salia et hypersalia, tutissimum adversus febres intermittentes et quasilibet periodice revertentes affectiones perhibent auxilium, dummodo *omopathiae*, iuxta artis praecepta, devictae penitus fuerint.

LXXV. Patet inde nullum esse verum chinae-chinae succedaneum, ut febrifugum: si enim cortices simarubae (*quassiae simarubae* L.) angusturae (*Bomplandiae trifoliatae* Wild.), cascarillae (*crotonis cascarillae* L.) Hyppocastani (*OEsculi hyppocastani* L.) Winteranus (*Winterae aromaticae* L.)

ut tonicum praestant, nequeunt utilem opem in eis febribus intermittentibus afferre, quae a textuum atonia non sustentur.

LXXVI. Non aliter sentiendum de cortice *salicis albae* L., quamquam enim *salicinam* ex eo eduxerint Leroux et Buchner, a *salicina* autem febrium superatarum innumera sint a fide dignis auctoribus exerata exempla; longe tamen absumus ne censeamus *salicinae* fideri posse quoties agitur de perniciosis, et proinde *salicinam* sat tuto salibus chinoideis substitui posse. Idem censemus de *populina* quam in foliis *populi tremulae* L. Bracco not, in radicum autem cortice Vanden Gheyn reperiere: idem de *floridzina* quam in cortice radicum malorum, cerasorum prunorumque detexere De Kouninck et Stas, quaeque apud Polonos, ut validum febrifugum, teste Boullier de Sully, valde nunc temporis praedicatur: idem de *lillacina* quam e foliis fructibusque adhuc virescentibus *Syringiae vulgaris* L. eduxit Alphonsus Millet (*Syringinam* appellavit Bernays, qui peculiari processu analogam substantiam e seminibus citri eduxit, quam *limoninam* vocavit, eodem in censu tenendam): idem de *phillirina* novum alcaloideum quod a foliis ac cortice *phillireae latifoliae* L. se detexisse affirmat professor GRIGOLATO, quod tamen constat primitus iam anno 1828, detectum fuisse a quodam CARBONCINI (Vide *Gazzeta ecletica di Farmacia* 1836, pag. 641), cui idcirco reperti meritumtribuendum.

LXXVII. *Lycopi Europei* L. tota planta: *ilicis aquifolii* L. folia: *gei urbani* L. radix: *datisca con-*

nabina eiusdem, ut egregia febrifuga passim commendantur, immo eorum laudes ad sydera usque ab auctoribus attolluntur, ut ipso cortici peruviano salibusque chinoideis anteponenda esse censeant. Nos vero quin aliquid summorum verorum auctoritati detrahamus, constituimus in illis profuisse februm intermittentium adiunctis, in quibus fibra robore indiget, profuisse idcirco ob vim tonicam qua insigniuntur, haud quaquam vero ob accessifugam, qua destituuntur.

LXXVIII. Recepta pariter sunt ut febrifuga ob vim tonicam quam fibrae impertiuntur: trifolium fibrinum: (*menyanthes trifoliata* L.) carduus benedictus (*centaurea calcitrapa* L.): millefolium (*achillea millefolium* L.): *teucrium chamoedrium*, *scordium* et *chamaepitis*: *taraxacum* (*leontodon taraxacum* L.): *cichorium* (*cichorium intybus* L.): *fumaria officinalis* eiusdem.

Praestat insuper ut insigne roborans ac tonicum, lignum *quassiae amarae* L.

Praestant *gentianae luteae* radix, et *gentiana acaulis* eiusdem.

Non ultimum tenent locum *artemisia absyntium* et *chelidonium maius* L.

LXXIX. Myrrha, gummi-resina a vetustis temporibus celebrata non sat adhuc certae originis, valdopere roborat.

Nux muscata fructus nimirum *myristicae officinalis* L. eiusque involucrum membranaceo-carnosum, *macis* in officinis dictum, roborante et virtute praeditae habentur substantiae.

LXXX. *Theobromae cacao* L. semina torrefacta ex quibus paratur wakaka ab Indis, choco-lata ab Europeis, enutrientia ac roborantia censentur.

LXXXI. Fructus qui decerpuntur immaturi a *cariophyllo aromatico* L.: *dianti cariophylli* L. flores: cortex ravensthorae id est *agathovilli aromatici* Wild; non modo pro condimento aromatico inseruiunt, sed utpote stomachica etiam commendantur.

LXXXII. *Amomi cardamomi* L. semina, quae grate olent, saporem aromaticum, pungentem, non iniucundum praebent, in dyspepsia conveniunt, quum languidae ventriculi agnoscuntur vires: *amomi zingiberis* radix fragrantiae praestantia pollet, eiusque pulvis, si nares subeat, sternutationes immodicas ciet, unde ut errhinum excitans aestimatur.

ART. IX.

Recensentur adstringentia.

LXXXIII. Adstringentia super textum agunt proprietates, fibram crispando, corrugando, in minus volumen coarctando.

LXXXIV. Sunt autem quae stipticam dumtaxat actionem exercent, neque infirmantem, neque roborantem: uti *ergotina* BONJEAN, et alumen (*sulphas alminae et potassae*).

LXXXV. Stipticos sane, promptos, interdum immediatos haemostaticos effectus edunt *ergotina* et alumen, quin stimulum afferat alumen, neque infir-

mantem actionem exercent ergotina, quatenus viroso principio orbata: quapropter nil vetat quominus in usum ducantur in haemorrhagiis sive activis, sive passivis, vel a causa traumatica inductis, quum immanis iam fuerit experta pergatque cruoris iactura.

LXXXVI. Inter haemostatica mere stiptica collocare etiam consuescunt boletum igniarium ad rem paratum: at nil adstringentis in eo inesse advertentes, hoc praesidii genus tamquam mechanice agens solummodo spectandum esse censemus, quod ad coercendum sanguinis profluvium a sauciatis minimis vasis ab hirudinum morsu, in levibus exco-riationibus per externam applicationem ob mollem ac lanuginosum, ita dixerim, contextum, quem praesertim valdopere opportunum: naribus intrusum epistaxim compescere, utpote idoneum obturamentum, facile hinc intelligitur.

LXXXVII. *Concinum*; *acidum pyro-gallicum* ut mere stiptica considerari posse viderentur: vix enim dynamicam exerunt actionem, intereadum ut stipticum praesidium efficacissimos edere solent effectus: si considerabimus tamen validiora sistere principia, quae in iis continentur substantiis, quae una cum adstringente, roborantem simul vim consociant, aliquam vel levissimam roborantem vim et hisce tribuere non nequimus.

Huiusmodi sane sunt: radices ratanhiae (*Krameriae triandrae* L.): bistortae (*polygoni bistortae* L.); tormentillae (*tormentillae erectae* L.); colombo (*menispermis hirsuti* vel *palmati* L.);

Cortices quercus roboris et suberis L.;

Succus concretus mimosae catechu L.; qui sub nomine *terrae catechu* vel *iaponicae* in officinis cognoscitur:

Succus pariter concretus naucleae gambir L.; *gummi kino* in officinis dictus.

Succus concretus pterocarpi draconis L. (*sanguis draconis officinarum*), cuius fortasse nimis penes veteres auctores evectae reperiuntur vires.

LXXXVIII. Accedunt ignotae stirpis cortex quem monesiae nomine designant, nuperrime in usum medicum traductus; *paullinae sorbilis* L. fructus: *rosae gallicae* petala: *rosae caninae* fructus (*cynorhodon*), quaemadmodum et fructus *cornus maris* L.; *urticae dioicae* tota planta: miva cydoniorum, fructuum nimirum *cydoniae vulgaris* L.

LXXXIX. Collodium ut mere plasticum auxilii genus spectandum: *agglutinando* quippe agere compertum.

XC. Sunt demum potentiae a quibus dum adstringentes, una simul infirmantes obtinemus effectus; attinent huc frigida, nix et glacies.

Attinent insuper omphacium, acetum vini, acida generatim omnia modice diluta, inter quae citricum eminet inter vegetabilia, sulphuricum inter mineralia.

Eodem in ordine collocanda sulphus ferri, zinci, cadmii, acetas plumbi.

ART. X.

Recensentur revulsiva.

XCI. *Revulsiva* quoad actionis gradum ac modum herisci commode queunt in *simpliciter irritantia*; *revellentia* proprie dicta: ac tandem *esca-rotica*.

Irritantia.

XCII. Ad irritantia referimus 1° *Sinapis nigrae* L. semina.

2° *Piperis nigri*, *longi*, et *cubebae* L. semina.

3° *Arthemidis pyrethri* L. radicem.

4° *Anemonis pulsatillae* et *pratensis* L. folia.

5° *Veratri sabadillae* L. semina.

6° *Delphinii staphisagriae* L. semina.

7° *Phitolaccae decandrae* L. radicem et folia.

Revellentia.

XCIII. Salutarem contrairritationem obtinent quotidie clinici a frictionibus, cucurbitularum siccarum variis corporis regionibus applicatione, a cauteriis vel setaceis institutis, quae totidem revellentia sistunt auxilia: inter haec autem maximi facienda *acupunctura*.

XCIV. Veniunt insuper ea agentia a quorum extima admotione, cuticula a subiecta cute vesicae ad instar elevatur, et vesicantia proinde appellantur: Pasta vesicatoria multiplici parari solet ratione: substantiae autem a quibus vesicatorii effectus obtineri consuescunt, sunt, ex regno animali 1° *Cantharides* (*meloe vesicatorius* L.) bombycum variae

species, praesertim *processionea* (*bombyces* autem ad *phaelaenae* genus retulit Linnaeus); ex vegetabili 1° *Daphnum alpinum*, *cneori*, *gnidis*, *mezerei* L. cortices: 2° *Euphorbium*, succus concretus gummosus, qui obtinetur ab *euphorbia officinarum*, *antiquorum* et *canariensi* L; tum et alter qui per expressionem a seminibus obtinetur alterius *euphorbiae* speciei, *latyris* a LINNAEO dictae.

Escarotica.

XCV. Ad *escarotica* attinent: 1° *Kreosotum*, oleum essenziale quod sub materierum resinosarum distillatione, quae in quibusdam lignis continentur, producitur.

2° *Pyrothonides* oleum pyrogeneum a Ranque propositum quod a combustionem obtinetur linteorum ex canabi vel xilino effictorum, quodque analogiam habet cum oleo papyri LAMERY dudum noto, nec non cum *naphthalina* GARDEN, atque REICHENBACH: pari praeterpropter agit modo *fuligo* ex qua *absolutam* eduxit BRACCONOT; hanc vero ex *piretina acida* constare tradit aliis materialibus nupta. Blain fuliginem commendat veluti KREOSOTI succedaneam in impetiginum chronicarum curatione, in serpigine, tinea, ulceribus chronicis. Aqua antivulneraria PLENK fuliginem continet.

3° *Acidum nitricum* vel *azoticum* ad destruendas morbosas vegetationes, ad consolidanda ulcera atonica adeo utile: 4° *Acidum nitro-muriaticum* (aqua regia) quod priori antiponitur, si ulcera scrophulosam, cancerosam praeseferant indolem: 5° *Nitras argenti* sive cristallisatum sive fustum (Lapis infer-

nalis): fusum ut optimum catharticum aestimatur, quatenus superficialiter agat, quin metus adsit, ne peragatur absorptio. Caeteroquin ab interna nitratis administratione non reformidant neoterici, immo in angina pectoris FAUQUIER et HANDER; in asthmate CAPPE atque WOLF: in tussi convulsiva JONES: in cardialgia JOHNSON: in chorea s. Viti PRION: in epilepsia HOLSCHER: in paralyti a saturninis ROBERT: in diarrhoea colliquativa phthisicorum GRAVES atque FRIEDREIC, maximam aegrotos percepisse utilitatem fatentur.

6° Potassa: soda: calx: ammoniaca agunt ut causticum, organicos textus, quibus admoventur, destruunt: adhibentur proinde ad instituenda cauteria, ad aperiendos abscessus furunculares, ad destruendas excrescentias sarcomatosas, similibus usibus in chirurgia inserviunt: generatim vero *causticum Vindobonense* nunc temporis anteponitur, quod constat anaticis dosibus potassae causticae et calcis vivae, quatenus non adeo facile liquescat, sicque facilius datum sit actionis limites determinare ac coërcere.

XCVI. Vegetabile regnum vix dat escarotica: possumus tamen recensere *clematitem rectam*, et *vitalem* L. *Plumbaginem Europeanam* eiusdem *dentil-lariae* nomine in officinis notam stirpem: tandem *thapsinam* quam a radice *tapsiae foetidae* L. eduxit JOANNES HILARIUS CROCKETTI TERAMENSIS, pharmacopoeia.

PHARMACOLOGIA GENERALIS

CAPUT VII.

PHARMACOPOSOLOGIA.

I. **L**ibratio quantitatis seu dosium, quibus medicamenta administrari queunt aut debent, *pharmacoposologiam* constituit.

II. Si pharmaca non *qualitative* tantum, sed *quantitative* quoque agere raturum: si a dosium excessu vel defectu, modo damna emergere, modo effectum carere, compertum: pharmacoposologiae notitiam, iis qui nobili philanthropiae ausu allecti, clinices exercitio se totos devovere student, utilem non modo, ast omnino necessariam fore, per se patet.

III. Ast quum doses aliter vel aliter sint moderandae non tantum prout maior vel minor unicuique pharmaco agendi inest vis: verum etiam uniuscuiusque aegrotantis temperamento, idiosyncrasiae,

susceptibilitati aptari debeant, ne verba faciam de aetate, sexu, vitae genere, aliisque benemultis individualibus adiunctis, a clinici perspicacia numquam omittendis: quum insuper pro varia indicatione cui medicus medicaminis ope satisfacere contendit, dosis ac forma sint variandae: ac demum iuxta variam viam per quam intruduntur pharmaca (quod de pharmacocresia agentes prosecuti sumus), eorum efficacia modo sit intendennda, alias moderanda sit, quod non modo a varia forma quam medicamento impertimur, verum etiam aucta vel imminuta dosi assequimur: consequitur inde pharmacoposologiae specialis studium maxima sedulitate quidem prosequi oportere, in pharmacoposologia autem generali id expendendum unice superesse, ut *quantitates* statuamur, quae iuxta receptas conventiones, determinatis dosibus respondent.

IV. Brevitati proinde consulentes, nitide tantum exponimus, quomodo quantitates a medicis partiri consuescant: quibus signis conventionalibus indicari soleant: quodnam discrimen intercedat inter pondera medicinalia, et pondera commercii: ut tabulam tandem comparativam addam mensurarum et ponderum hactenus penes nos vigentium cum mensuris et ponderibus novi systematis decimalis, quod tyronibus maxime nunc temporis interesse debet.

V. Libra itaque medicinalis, non aliter ac libra commercii, duodecim constat unciis: uncia constituitur ab octo drachmis: drachma a tribus scrupulis: scrupulum demum a viginti granis si de substantia solida agitur, vel a viginti guttis si de li-

IX. Numeri romani qui postponuntur dictis signis, indicant numerum librarum, unciarum etc. Sic, exempli gratia, libra una sic conscribitur ℥j , librae duae ℥ij , uncia una ʒj , unciae tres ʒiij , drachmae sex ʒvj , scrupula duo ʒij , grana octo gr. viij , guttae decem gutt. x .

X. Quoties data dosis est dimidienda, tunc apponunt duplicem literam S, quarum una sit longa, altera vero brevis: ita, ad exemplum, uncia dimidia — ʒ ss , unciae duae et dimidia — ʒ ij ss .

XI. Ad indicandas doses aequales duarum, trium vel plurium substantiarum adhibetur vocabulum *ana*, quod sic conscribi consuescit *aa*: exemplum: *R. rhabarbari pulverati et tartratis potassae aa ʒj*. Quando demum dosis relinquitur arbitrio pharmacopoeae, tunc scribe *quantum satis*, idest *q. s.*

XII.

Tabula comparativa inter pondera officinalia hactenus penes nos vigentia et pondera novi systematis decimalis.

Tum granum cum gutta:			
respondent . . .	grammis	0. 05 centigrammis	(*)
scrupulum respondet	»	1. 06	»
drachma	»	3. 18	»
uncia	»	25. 44	»
libra	»	305. 28	»

(*) Granum aequae ac gutta responderent praecise grammis 0. 053 milligrammis, ast tria milligramma (quae constituunt vix perceptibilem partem grani) omitti consuescunt in praescriptione substantiae administrandae ad dosim grani unius: ad calculum tamen re-

XIII. Vellem tabulas comparativas addere ponderum ac mensurarum penes nos vigentium cum ponderibus ac mensuris finitimarum regionum, aliarumque universae Europae, illarum saltem cum quibus frequentius relationes inimus, ast inchoatum opus nimis salebrosum evadit, neque numeris omnibus absolutum illud vobis exhibere pollicerer, quapropter dum illud nunc derelinquere statui non ulterius pharmacoposologiam generalem prosequar.

vocantur pro constituendo vel aequiparando scrupulo et sic deinceps, et sane ad aequiparandum scrupulum multiplicamus per 20. 0.053 milligramma, et habemus gramma 1. 06 centigramma, ut ex tabula, dum si multiplicaremus tantum 0. 05 centigramma, haberemus gramma unum praecisum, quod pondus non responderet scrupulo antiquo.

V. Eq. BATTALIA Praeses.

INDEX

Materiei Medicae alumnis monitum . . . pag. 5

Materiei Medicae Prolegomena :

Cap. I. Materiei medicae definitio, origo, progressus . . . » 7

Cap. II. Materiei medicae obiectum: pharmacologiae generalis partitio . . . » 12

Pharmacologia generalis:

Caput	I.	Pharmacomathia	. . . »	17
»	II.	Pharmacotechnia	. . . »	36
»	III.	Pharmacodynamia	. . . »	49
»	IV.	Pharmacognosis	. . . »	71
»	V.	Pharmacocresia	. . . »	95
»	VI.	Pharmacotaxia	. . . »	115
»	VII.	Pharmacoposologia	. . . »	146

T001537033

